

Toto číslo vyšlo v nákladu 85.000 výtisků

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 5. LEDNA 1938

ZA KČ 2.—

Kam směřuje vývoj

KAREL ČAPEK

To neuděláme

F. PEROUTKA

1938, aneb jak se nám povede

KAREL KRIZ

Lidé před soudem

KAREL POLÁČEK

Cizinec o Češích

WILLI SCHLAMM

V televizním atelieru

OTTO RADL

Epištola k mládeži — Co zná Angličan z dějepisu — Tiskový mír
Kolektivní nejistotou k bezpečnosti — Sportovní letci nemohou létat

NAŠE ŽEŇ 1938

Poesie

- JAROSLAV KOLMAN-CASSIUS: *Železná košile*. 15 Kč, váz. 25 Kč.
- VIKTOR DYK: *Lehké a těžké kroky — Anebo*. 3. vydání. 28 Kč, váz. 40 Kč.
- Okno — Poslední rok*. 2. vydání. 20 Kč, váz. 32 Kč.
- J. W. GOETHE: *Faust*. Přeložil Otokar Fischer. 2. definitivní vydání. 60 Kč, váz. 75 Kč, v polopergamenové vazbě 80 Kč.
- FRANTIŠEK GOTTLIEB: *Vzkaz*. 15 Kč, váz. 25 Kč.
- OTOKAR FISCHER: *Poslední básně*. 15 Kč, vázané 25 Kč.
- FRANTIŠEK HALAS: *Staré ženy*. 4. vydání. 12 Kč, váz. 22 Kč.
- VLADIMÍR HOLAN: *Zámí 1938*. 10 Kč, váz. 20 Kč.
- JOSEF HORA: *Domov*. 15 Kč, váz. 25 Kč.
- Tvůj hlas*. 2. vydání. 20 Kč, váz. 30 Kč.
- Struny ve větru*. 2. vydání. 15 Kč, vázané 25 Kč.
- Zpěv rodné zemi*. Bibliofilie. Rozebráno.
- VIKTOR KRIPNER: *Světy beze jména*. 15 Kč, vázané 25 Kč.
- JAROSLAV KOLMAN-CASSIUS: *Praha a jiné verše*. 2. vydání. 15 Kč, váz. 25 Kč.
- STANISLAV K. NEUMANN: *Kniha lesů, vod a strání*. 3. vydání. S 8 kresbami Josefa Čapka. 25 Kč, vázané 35 Kč.
- VÍTĚZSLAV NEZVAL: *Matka naděje*. 40 Kč, váz. 55 Kč.
- VÍTĚZSLAV NEZVAL: *Básně noci*. 4. vydání. 25 Kč, vázané 37 Kč.
- OLGA SCHEINPFLUGOVÁ: *Skleněná koule*. 2. vydání. 12 Kč, váz. 22 Kč.
- JIRÍ TAUFER: *Roentgenogramy*. 15 Kč, váz. 25 Kč.
- 100 sonetů zachránkyni věčného studenta Roberta Davida. 2. vydání. 20 Kč, váz. 30 Kč.
- 70 básní z podsvětí na rozloučenou se stínem věčného studenta Roberta Davida. 20 Kč, váz. 30 Kč.

Krásná próza — divadlo — vzpomínky

- KAREL ČAPEK: *Bílá nemoc*. Hra. 8. vydání. 15 Kč, váz. 25 Kč.
- Jak se co dělá*. Causerie o divadle, filmu a novinách. S obrázky Josefa Čapka. 20 Kč, váz. 30 Kč, v polokožené vazbě 40 Kč.
- Matka*. Hra. 3. vydání. 15 Kč, váz. 25 Kč.
- Povídky z druhé kapsy*. 9. vydání. 25 Kč, váz. 35 Kč.
- První parta*. Román. 10. vydání. 22 Kč, váz. 32 Kč.
- R. U. R.* Hra. 13. vydání. 18 Kč, váz. 28 Kč.
- BRATŘI ČAPKOVÉ: *Krakonošova zahrada*. Povídky. 4. vydání. 18 Kč, váz. 28 Kč.
- K. M. ČAPEK-CHOD: *Čtyři odvážné povídky*. 2. vydání. 30 Kč, váz. 42 Kč.
- Jindrové*. Román. 6. vydání. 36 Kč, váz. 48 Kč.
- Romanetto*. — *Tři chodské grotesky*. — *Pohádka*. 36 Kč, váz. 48 Kč.
- Nejzápadnější Slovan*. Historie o třech kapitolách. 3. vydání. 12 Kč, váz. 24 Kč.
- VIKTOR DYK: *Píseň o vrbě*. Povídky. 25 Kč, vázané 37 Kč.
- HANS FALLADA: *Vlk mezi vlky*. Román. 60 Kč, vázané 75 Kč.

JOSEF HORA: *Dech na skle*. Román. 25 Kč, vázané 35 Kč.

LIN JUTANG: *Můj národ a má vlast*. Kniha o Číně a Číňanech. 4 přílohy na křídě. 40 Kč, váz. 55 Kč.

MA-FA: *Křížovka světa*. Causerie. S kresbami A. Hoffmeistera. 20 Kč, váz. 32 Kč.

VÍTĚZSLAV NEZVAL: *Pražský chodec*. Kniha pražských dojmů. 20 Kč, váz. 32 Kč.

KAREL POLÁČEK: *Okresní město*. Román. 3. vydání. 30 Kč, váz. 42 Kč.

Hrdinové táhnou do boje. Román. 3. vydání. 30 Kč, váz. 42 Kč.

Podzemní město. Román. 4. vyd. 30 Kč, váz. 42 Kč.

MARIE PUJMANOVÁ: *Lidé na křížovatce*. Román. 10. vydání. 35 Kč, váz. 47 Kč.

ROMAINS JULES: *Hleďačl církve*. Román. (Lidé dobré vůle, sv. 7.) 25 Kč, váz. v plátně 37 Kč.

Venkov. Román. (Lidé dobré vůle, sv. 8.) 25 Kč, váz. v plátně 37 Kč.

VOLLARD AMBROISE: *Vzpomínky obchodníka s obrazy*. Kniha vzpomínek. S 16 uměleckými přílohami. 45 Kč, váz. v plátně 57 Kč.

Politika — národní hospodářství

IVAN DÉRER: *Češi a Slováci ve střední Evropě*. O tak zvané Pittsburské dohody. Brož. 10 Kč.

KAREL ENGLIŠ: *Německý socialismus jako program sudetoněmecké strany*. 6 Kč.

ALFRED FUCHS: *Propaganda v demokracii a diktaturách*. Brož. 8 Kč.

JOHN GUNTHER: *Evropa — jaká je*. 13. rozšířené vydání. 55 Kč, váz. 70 Kč.

F. C. J. HEARNshaw: *Vývoj politických ideí*. Přeložil dr. Vladimír Dědek. Brož. 15 Kč.

JAROSLAV KOLAŘÍK: *Peníze a politika*. Karel Engliš, bojovník za stabilisaci. 2. vydání. 60 Kč, vázané 75 Kč.

Literární a kulturní historie — essaye

JOSEF ČAPEK: *Umění přírodních národů*. 150 celostránkových reprodukcí autorových kreseb a 32 obrázkových příloh na křídovém papíře. 55 Kč, vázané 67 Kč.

ANDREJ MRÁZ: *Povojnový slovenský román*. 4 Kč.

ARNE NOVÁK: *Bohovníci a Lumírovci v bojích proti křivdě za právo*. 8 Kč.

Praha barokní. 3. vydání. 32 obrazových příloh na křídě. 35 Kč, váz. 45 Kč. Současně dílo vychází také francouzsky a anglicky.

ALBERT PRAŽÁK: *Duchová podstata slovenské slovesnosti*. 8 Kč.

ŠTYRSKÝ A TOYEN: *Výtvarná publikace, reprodukcující 180 obrazů Štyrského a Toyen*. 75 Kč, váz. 100 Kč.

Torso a tajemství Máchova díla. Kniha máchovských studií. 7 příloh. 60 Kč, váz. 75 Kč.

F. W. WESTAWAY: *Objevy bez konce*. 3000 let zkoumání přírody a světa. Přeložil Jar. Kolařík. 392 ilustrací. 140 Kč, váz. 180 Kč.

JULIUS ZEYER: *Listy třem přátelům*. 4 obrazové přílohy. 20 Kč.

Dodá každý knihkupec - FR. BOROŮVÝ

Přítomnost

ROČNÍK XV

V PRAZE 5. LEDNA 1938

ČÍSLO 1

Kam směřuje vývoj

O tom slyšíme nápadně často výroky nápadně rozhodné. Vývoj směřuje vpravo. Nebo vývoj směřuje vlevo. Vývoj směřuje nejkratší cestou k univerzální sociální revoluci. Vývoj směřuje vši silou k racionalismu. Vývoj nutně směřuje k rozmachu velkých imperialistických diktatur. A i ti, kdož jsou méně unášeni svým vlastním přesvědčením, se poněkud rozpačitě rozhlízejí po světě, a padne-li jejich pohled na nějaký stát, který si zrovna dopřává takovou nebo makovou změnu politického režimu, potřásají vážně hlavami a šeptají: Tak vývoj světa se přece jenom obrací vpravo!

Jenže mluvíme-li o vývoji, musí nám být především jasno, o čeho vývoj jde. Vývoj štěněte trvá rok, vývoj člověka desítky let a vývoj lidstva hezkých pár tisíc let. Vývoj Evropy nemůžeme dobře posoudit podle jednoho roku nebo podle nějakých dvaceti let; na to je Evropa příliš stará a příliš veliká. Chceme-li si udělat jakýsi obraz o jejím vývoji, musíme se podívat, co se s ní dalo v několika posledních tisíciletích. Chce-li někdo tvrdit, že vývoj Evropy směřuje vpravo, měl by se pokusit o důkaz, že v tu stranu směřuje od punských válek nebo od nájezdu Attilova. Jednotlivé dějinné události nebo periody nejsou ještě vývoj, tak jako jednotlivé variace a mutace nejsou v přírodní říši ještě vývojem rodu nebo třídy. Nejsem nijak proti tomu, abychom o současném stavu Evropy a světě nepřemýšleli pod zorným úhlem dějinného vývoje; ale doporučuji vřele každému, kdo se chce vyjádřit, kam směřuje vývoj, aby vzal předem v potaz aspoň nejzákladnější školské vědomosti o historii našeho světa.

Tak třeba se podívejte, jak a v jakém směru se měnila během tisíciletí mapa našeho kontinentu. Začněte starým latinským imperiem, podívejte se na hranice říše Merovejské, na mapu svaté říše římské. Na historické hranice moci habsburské, až nakonec padne vaše oko na mapu dnešní Evropy. Její nejvýraznější známka je, že se její politické hranice už skoro přesně kryjí s osídlením národů. Staré říše se rozlévaly přes rozmezí národů, ras a kultur; postupem věků se mapa států stává pořád víc a zřetelněji mapou národů; je to úkaz tak výrazný a důsledný, že jej musíme považovat za výslednici nutného dějinného vývoje. Vývoj lidstva směřuje v posledních tisíciletích docela zřetelně k tomu, aby jeden národ neovládal druhé; a je až příliš mnoho známek, že se tento proces bude dál odehrávat i na ostatních světadílech.

Jaký to tedy má smysl, že to dnes znovu tuhle a tamhle řinčí dobyvačným imperialismem, mocenskými výboji, hltavým kolonizátorstvím a tak dále? Myslíte si, že jedna říše nebo tři říše, že úspěchy tří let nebo třiceti let mohou zvrátit ten tisíciletý vývoj světa? S hlediska skutečného vývoje jsou všechny ty pokusy vlastně jen přežitky, anachronismus a výchylka z dějinného řádu, která se svým časem bude muset

více méně trapně a krvavě likvidovat; v nejméně úspěšnějším případě se tím založí jen historická epizoda na několik desítek let. Měřeno dějinami, nestojí to opravdu za to.

Nebo jiný takový pomalý a vytrvalý proces: ustavičný růst mezinárodních vztahů a pořád zřetelnější legalisace mezinárodních styků. Na dějinách světa vidíme, že přece jenom ubývá džingischánovské libovůle a násilnosti mezi národy; jedna válka nebo pět válek neznamená celkem nic proti tomuto dlouhému kulturnímu a politickému vývoji světa. Právě překvapující nelidskost dnešních válek je bezděčným svědectvím, že sami jejich původci si je uvědomují jako divoké a svévolné porušení světového řádu; proto se chovají jako člověk, který jde vraždit se sekýrou v ruce. Nikdo snad nebude tvrdit, že vývoj světa směřuje k tomu, aby byly masakrovány ženy a děti, rozbita města a vrhány letecké pumy na školy a nemocnice. Aspoň tady nebude nikdo pochybovat, že jde o strašnou úchytku ode všeho, čemu se říká vývoj lidstva; o úchytku, kterou už teď můžeme označit za jednu z největších dějinných abnormalit.

Tak bychom mohli probírat jednu ze soudobých skutečností po druhé a ptát se, jak zapadají do tisíciletého vývoje evropského lidstva. Na příklad: vyvíjí se během staletí lidská spravedlnost směrem k větší krutosti a k slepé závislosti na mocných tohoto světa — nebo právě naopak? Vyvíjí se společenský řád od úsvitu dějin do dneška k větší nerovnosti mezi kastami, stavy a rasami — nebo právě naopak ukazuje celá tendence lidských dějin zvolna, ustavičně a stále naléhavěji k postupnému vyrovnávání všech právních a občanských rozdílů mezi lidmi? Směřuje tisíciletý vývoj k rozmnožení lidských a občanských svobod pro každého člověka, nebo naopak k jejich potlačení a k otrocké reglementaci lidských bytostí? Jsou nějaké doklady toho, že by se náš svět, který od císařství a feudalismu přešel k emancipaci širších a širších lidových vrstev, chtěl vyvíjet tímto směrem? Pochybuji, že by se někdo pokusil tak dalece přešupatit evropské dějiny. Nebo dál: rozvíjí se ve dvou, třech tisíciletích evropské kultury lidský duch k stále větší svobodě myšlení, vybojoval si ji za tu dobu na světské i církevní moci, bylo to jeho stále a neúchylné usilování nebo ne? Co má se skutečným vývojem dělat jakákoliv doktrína, která tuto věkovitou svobodu ducha potlačí?

Nové, skutečně nové ve světě je jen to, v čem pokračuje dál ten starý a neustálý vývoj; co se staví proti němu, není nové; je to jen anachronismus, úchytky a dočasné zvrhnutí. Nevíme ještě, bude-li to vůbec k něčemu dobré; ale pokud se opravdu ptáme, kam směřuje vývoj, najdeme v tom, co se dnes nejvíce snaží vtisknout světu a dějinám svou značku, horečnou aktuálnost něčeho, co je předem odsouzeno být jenom epizodou, kterou dřív nebo později vezme čert.

Je ovšem krajně vážnou věcí pro Evropu, aby jí nepřišlo toto historické extempore příliš draho. Jen tu jistotu nemusí nikdo z nás ztrácet: že vývoj světa bude nadále směřovat tam, kam ukazují jeho tisícileté dějiny. Každé jiné povídání má příliš krátký rozum.

Karel Čapek.

p o z n á m k y

Kolektivní nejistotou k bezpečnosti

Namlouváme si, že lidstvo udělalo bůhvíjaké pokroky, ale při vývoji veřejného mínění u nás i jinde, pokud jde o mezinárodní věci, vidíme, že se nezměnilo téměř nic od dob, kdy v Evropě si vyprávěli, že kdysi daleko se bijí Turci, o čemž lze za teplou peci příjemně rozprávět. Hned na počátku, když Turci moderní doby v Evropě i mimo ni začali bít nebo aspoň mlátit do stolu, vyskytlo se dosti lidí, kteří říkali, že to tentokrát s teplou pecí už nebude takové, jak to kdysi bývalo; že leckterá pec hodně vychladne, když se leckterému paliči nezatopí. Byl z toho veliký rámus mezi tak zvanými pacifisty, kteří se domnívali a částečně se přece jen domnívají i dnes, že na mír stačí vyvěsit bílý prapor, vzít do ruky bibli a nestarat se o žádnou krivdu, která se ve světě děje. Do ničeho nezasahovat, to byl vrchol jejich moudrosti. Tehdy francouzská, anglická a americká pec pěkně hřála, sedalo se za ní dobře, a těch několik lidí, kteří prorokovali, že to teplo nevydrží na věky, byli ve veliké nemilosti jako škarohlídové.

Můžeme si dnes, na sklonku pohnutého roku 1937, ověřit, že jsme udělali dobrou práci, pokud jsme se zařadili mezi ty škarohlídy, pokud jsme totiž, ať jednotlivci či celé skupiny, hlásali, že ve světě nebude bezpečnosti, dokud jí nebude pro všechny, že zajde celý svět pokud bude klidně přihlížet, jak zacházejí celé jednotlivé země, jak je slabší na milost a nemilost vydán silnějšímu.

Když v roce 1935 Laval zradil evropskou politiku a myšlenku kolektivní bezpečnosti, dostala Anglie (jež si to tehdy arci ani neuvědomovala) tvrdou lekci, co to znamená, když přítel v nouzi je netečný. Anglie to pak částečně oplatila Francii, tehdy už ovšem Blumově a ne Lavalově, když na jihu vznikla španělská občanská válka a přes Pyreneje se hrnulo italské a německé nebezpečí. Tehdy francouzští Kerilliové a mnoho ostatních lidí z pravice začalo přicházet na chuť dohodě se Sověty, tehdy začali objevovat, že autoři této dohody ve Francii (a stejně ovšem v Československu) nebyli rudi zločinci a bolševici, nýbrž prozíraví ochránci své země. Tehdy se také v Anglii začal přesněji chápat smysl těchto dohod, jakož i pravá příčina italsko-německé zlosti na ně.

A jako by lekce o významu kolektivní bezpečnosti měla být dovršena, nastala na Dalekém východě událost, která otevřela oči oběma anglosaským zemím, Anglii i Americe, ve kterých se tato myšlenka nejméně chápala. Japonský útok na Čínu byl poslední ranou do útluných pecí, za nimiž dřímaly a klímaly největší národy světa, zamilované do svého bohatství, své moci a své kultury, dívající se s odporem a pohrdáním na menší národy, pobíhající kolem nich a volající, aby se vzpamatovaly v zájmu všech. Z Anglie a Ameriky (ale časem také z Francie) se tehdy ozývaly nevrle hlasy, aby ta drobná pakáž dala pokoj, aby se hleděla nějak dohodnout, aby neobtěžovala, aby — a to se nejvíce zařezávalo do duší a srdcí — nerušila mír, totiž mír těch velikých, nedotčených a ve vlastní představě nedotknutelných. Nu, zaplať Bůh, už se jich to dotklo, už jim to jde na kůži. Radost, která se rozhostila po světě, když se začal kalit klid velmocenských pánů, nebyla zlomyslná. Byl to jásot nad vývojem, který konečně postaví do jedné řady všechny, jimž jde opravdu o zachování míru a kteří teď na vlastní kůži cítí, že se to přece jen nemůže podařit jinak než součinností všech.

Rok 1937 je rok velikého obratu. V tomto roce italský výboj přesvědčil francouzskou pravici, že doba se nehodí pro špasy, a přesvědčil anglickou veřejnost, že s lhostejností mnoho nepořídí. Ze nastává tlačenice, ve které bude pán pošlapán s chudáky, nevezme-li rozum do hrsti a nebude-li chránit chudáky i sebe. Válka ve Španělsku a italsko-německá účast na ní přesvědčila pravou Francii, že všechno právě není to pravé a že leckdo může být fašista a přece být nepřítelem obou Francií, právě i levé. Italská propaganda mezi Araby, věření v Pa-

lestině, nejistota Sudanu a Egypta, soustředování italských vojsk v Lybii, to všechno už vzbuzovalo neklid v Anglii, ale pak se dostavil rozhodující úder: přístup Italie k protibolševickému (ve skutečnosti protibritskému) paktu, odchod Italie ze Společnosti národů a japonský výboj v Číně za diplomatické podpory Italie na bruselské konferenci a za dosud ne zcela jasných německých intervencí v Číně, kde se patrně s pomocí těchto diplomatických zásahů Berlína má vytvořit „národní“ vláda čínská à la Franco.

Jako puma v tom i onom smyslu pak působily pumy, vržené na americký dělový člun Panay. Po památné Rooseveltově řeči v Chicagu na podzim tohoto roku byl největší událostí telegram republikánského protikandidáta Rooseveltova L a n d o n a, jenž Roosevelta ujistil, že celá Amerika ho bude podporovat v jeho postupu, pokud jde o Daleký východ a Japonsko. Pumy na Panay zabily americké neutrální hnutí nebo je aspoň oslabily tak, že přestává být nebezpečné Americe i světu. Rozhodnutí Anglie a Ameriky, vyjádřené v poslední rozpravě v dolní sněmovně Edenem, že obě země budou na Dalekém východě postupovat společně, třeba neprovedou společnou námořní demonstraci — protože žádná z obou zemí nemiluje velikých gest a nechce dráždit zbytek svých neutralistů — vytváří nejen pro tento případ, nýbrž pro nejbližší dobu vůbec novou světovou situaci.

Úvodem k tomu všemu byla dnes již slavná cesta H a l i f a x o v a do Berlína a hned po ní následující návštěva francouzských státníků, C h a u t e m p s e a D e l b o s e v Londýně, po níž pak Delbos vykonal svou velikou cestu do Polska, Rumunska, Jugoslaviie a Československa. Dynamika demokracií, utajená do té doby pod mírně zvlněným povrchem parlamentarismu a rozvázného vyčkávání, projevila se konečně několika většími vlnami. A to, co jsme přivolaovali jako spásu a co se nám jevílo jako jediné východisko, co se ve všech těch letech zdálo tak vzdálené a neuskutečnitelné, že i v Československu pro to mnozí měli jen posměch, vyvinulo se na konec zcela přirozenou cestou podle pořekadla „Čím hůře, tím lépe“. Čím hůře se vytvářela situace pro celý svět, tím lépe se vytvářela pro některé jednotlivé státy, jež byly do té doby v nebezpečnější situaci než mnohé ostatní země. Je pochopitelné, že v oně době, kdy se zdálo, že na konec zvítězí netečnost povýšených velmocí, někteří lidé zapochybovali o správnosti výpočtu, že i tyto velmoci se dříve nebo později musí dát do pohybu a že se dají do pohybu v pravý čas. V tomto výpočtu byla také, mimochodem řečeno, dynamika československé zahraniční politiky, již se stále — dokonce i uvnitř — vyčítala ztrnulost, přílišná stabilisovanost. Ve skutečnosti to byl, jak dnes vidíme, klid zkušeného hráče, který dovede správně riskovat.

Dříve nebo později musil podle tohoto výpočtu, jenž dnes již je potvrzen vývojem, nastat okamžik, kdy k o l e k t i v n í n e j i s t o t a začne přecházet v kolektivní b e z p e č n o s t. Tuto chvíli a tento přelom právě prožíváme, jak to konstatoval prezident republiky ve svém vánočním projevu. Rozdíl je prostě v tom, že předvidaví chtěli budovat kolektivní bezpečnost předem, preventivně, zatím co se nyní buduje na základě získaných zkušeností. Snad to souvisí s empirickým duchem Angličanů, že musili ucítit nejistotu na vlastním těle, aby se vzchopili. Hrdá mysl Anglie, vítěze světové války, bránila se předstávě, že by jí cokoliv ve světě mohlo ohrožovat. Je příznačné, že předvidavý francouzský duch, milující spíše indukci než dedukci, zahájil budování kolektivní bezpečnosti v roce 1934 Barthouovým úsilím o výhodní pakt. A praktická Amerika, milující rychlé využití situace, dala se do pohybu naposledy, když dostala kopanec u Nankinu, ale udělala to s americkou rychlostí. Veřejnost však těchto zemí je po Halifaxově návštěvě, jež důkladně poučehala plány anglických germanofilů, po Delbosově cestě do Londýna a po Evropě a po Landonově telegramu Rooseveltovi dobře připravena na další vývoj.

Cesta je jasně dána. Kolektivní bezpečnost, mohutně podporovaná pocitem kolektivní nejistoty, nemůže být budována tak, aby proti sobě stály dva bloky. Musí pracovat k o d s t r a n ě n í v š e c h b l o k ů. Kolektivita se nesmí omezovat na demokracie. Kolektivita demokracie má své oprávnění jen tehdy, jestliže připravuje kolektivitu světovou. Samozřejmě, že si lidé z diktatur a z demokracií nezačnou jednoho dne padat do náručí. Nic takového nebude. Ale zatím co dodnes diktatury začaly pod tlakem vymáhat, aby se ostatní s nimi dohodly, budou moci tento nátlak nyní vykonávat demokracie. Bude-li se postupovat s dosavadní rozvahou, ale se stále vzrůstající solidaritou těch, kteří od ostatních nic nežádají a pro

sebe chtějí jen mír, pak se můžeme, snad ještě v nastávajícím roce, dočkat oně už legendární evropské nebo spíše světové konference, jež visí ve vzduchu a jež patrně také souvisí s posláním van Zeelandského. Dnes ještě není jisto, že se tato konference uskuteční. Ale již to, že nálada pro ni je stále příznivější a že Zeeland už byl v Římě a pojedá do Berlína, nasvědčuje kromě všeho ostatního tomu, že evropská a světová solidarita a tedy i kolektivita je na vzestupu.

Jan Münzer.

Tiskový mír

Zdá se, že v letošním roce budou úvahy o válce vystřídány rozpravami o míru. Nejen na naše štěstí, ale i na štěstí našich pomyslných nepřátel jsme zůstali dosud ušetřeni války. Byla by zničena civilizace všech bojujících. A tak je největší naše aktivum z roku 1937 v tom, že jsme přesvědčili přátelský i nepřátelský svět, že nás nelze napadnouti beztrzně, a že nikomu se nepodaří rozpoutati u nás občanskou válku.

Naši armádě musíme být vděční, že jsme se stali vážným činitelem ve světové rozpravě o míru a válce. Poskytli jsme jí všechny prostředky, kterých potřebovala, když budovala obranu země, a tak si kupujeme mír. Nevíme sice ještě dobře, jak jej zaplatíme, ale víme, že sebe vyšší cena je nízká proti apokalyptickým hrůzám války. Právem jsme dali přednost záchraně životů své mládeže, své civilizace a kultury před svými penězi.

Nesporné mírové úspěchy vedou k rozpravám a úvahám, jak by se dal mír zajistiti ještě důkladněji, než pevnostmi, letadly a děly, jak by mohlo dojít k opravdovému sblížení od-půrců z obou světových skupin.

Světová mírová strana, přes události na Dálném východě, v Africe a ve Španělsku, dobyla v roce 1937 nekrvavého vítězství tím, že se nedala strhnouti hněvem a snářela, třebaže s těžkým srdcem, všemožné urážky. Dnes se zdá, že válečná strana získává, ale vzpomeňme si na opravdu velkolepá vítězství centrálních mocností ve světové válce, která nakonec nebyla nic platná. Rozhodlo vypětí posledních sil. Moc a síla mírového světa není dnes ještě dotčena, kdežto bojující státy se opotřebovávají svými válečnými podniky, třebaže proti slabším soupeřům. Snad jsou útočné státy na počátku 1938 ještě lépe vyzbrojeni, než byly v roce 1937, a mohly by lehčeji válku začít, ale jejich hospodářské i morální zdroje nejsou bohatší, naopak, den ode dne slabší. Proto mají tyto státy čím dále, tím méně naděje rozpoutanou válku skončit s úspěchem.

Jedním z nejdůležitějších zdrojů válečné síly je veřejné mínění a to nejen válčící země, ale i ostatního světa. Vzpomeňme si, jakou úlohu hrálo ve světové válce. I když jsou přehnaná tvrzení, že Německu prohrálo válku jedině vyčerpané a morálně skleslé zázemí, přece to bylo jeho veřejné mínění, které ji skončilo, a bez ohledu na to, že armáda ještě mohla vzdorovati, prosadilo příměří i abdikace knížat.

Veřejné mínění je převážně tvořeno tiskem, a proto je tiskový mír stejně významný, jako každá jiná zbrojní operace, jako stavba pevností, výroba děl, munice, letadel. Bylo by lehké uzavřít tiskový mír s německým lidem a zrovna tak s italským a japonským, k žádnému z nich nemáme nenávisti. Ale v politice a na bojišti se nepotkáváme s lidem, nýbrž s vládami a s vojáky, což je už horší.

V tiskových a rozhlasových válkách jde v podstatě o to, až kam sahá právo kritiky a kde začíná vměšování do vnitřních věcí cizího státu. Z různých názorů na tuto hranici vypukne každou chvíli někde ve světě tiskový nebo rozhlasový spor. Není divu, že mírová fronta se snaží odstraniti i tyto třecí plochy a dosáhnouti tiskového a rozhlasového míru.

Jde nyní o otázku, má-li se vyrovnávání různých propagačních konfliktů přenechat přímo zúčastněným, či má-li se věc řešiti světovou dohodou mezi oběma velikými celky. My jsme měli úspěch, když jsme považovali otázku války a míru za světovou. Vývoj nám dal za pravdu a nemáme rozumného důvodu, proč bychom měli posuzovati i otázku tiskového a rozhlasového míru jinak.

Snažili jsme se uzavřít částečné dohody a odstraniti přímým vyjednáváním tiskové i rozhlasové potíže, ale dosud bez úspěchu. Naše dobrá vůle nebyla uznána, a útoky na naše vnitřní poměry se staly denním chlebem tiskové, rozhlasové a našeptavačské propagandy autoritativních států, které považují všechno, co není z nich a jejich, za bolševické.

Měla autoritativní propaganda dosud úspěch? Musíme doznati, že přechodně ano, a to nejen světový, nýbrž i vnitropolitický. V roce 1936 se propagandě podařilo vzbouřit svět

zprávami o „zboševišovaném“ Československu. Dnes je celá akce v troskách a propagačního cíle, odtrhnouti Československo od Sovětského svazu, nebylo dosaženo. Ale nebylo snadné přesvědčiti západní svět, že slovo „bolševismus“ v ústech propagátorů autoritativních režimů je tak obsáhlé, že zahrnuje i staré, tradiční zásady a pravidla západní demokracie. Teprve přehnaná horavost propagátorů prozradila, že pouhé nich je „bolševické“ každé myšlení, hospodářství a politika, které nejsou v soulase se zájmy autoritativních vlád. Několika příliš silnými útoky si propagaci bolševismem pokazili a tak se během minulého roku bolševický strašák opotřeboval. Nikdo nevěří ani v sovětská letiště, ani v sovětské dostoyniky a vojáky, ani v sovětské tanky v Československu.

V minulém roce rozvinula německá propaganda nové téma a přesvědčovala veřejné mínění Západu, že světový mír je závislý na politickém osudu našich německých spoluobčanů. Skutečně dokázala, že se z tak zvané otázky sudetských Němců stala otázka světová, což však neznamena pro nás žádnou škodu. Mezi skutečností a propagandou jsou tak ohromné rozdíly, že opět přesvědčíme svět o své solidní a reální narodnostní politice, která se příznivě odráží od fantasi nepřátelské propagace. Akce pro světovou záchranu utiskovaných sudetských Němců byla zahájena zprávami o vyhladovělých německých zahraničních okresech v Čechách. Náhly konec hospodářské krise, která v německých průmyslových okresech přešla rychleji, než v českých, zakončil agitaci poněkud předčasně. Zprávy, že se tam a tam německé obyvatelstvo živí krysaní a kočkami, byly přece jen příliš silně a cizí hosté z našich lázní se lence přesvědčili, že německá mesiceka a vesnice nevymírají, že německé děti vypadají stejně dobře jako české a že chudí jsou nejen u nás, ale všude na světě. Proti přehnaným a nepravdivým zprávám propagandy působily zprávy očitých svědků přesvědčivě, a tak si to německá propaganda těmi krysaní přece jen pokazila. Celkem nic světoborného, jen lépe či hůře vymyšlené k l e p y. Celá propaganda proti Československu není tedy nic jiného, než p o m l u v y. A s lidmi, kteří tyto pomluvy vymýšlejí, se má uzavřít tiskový a r o z h l a s o v ý m í r? Za to, že Němci zastaví svou pomlouvačnou kampaň, se má u nás zakázati každá, byť i nejspravedlivější, kritika nacismu a fašismu a v souvislosti s tím se má potlačiti tak zv. emigrantský tisk, což je běžné označení tisku německé opozice.

Nikdo nemá zájmu na šíření bezvýznamných letáků, které jen živí rasovou nebo sociální nenávist. Ať jsou zakázány, ale na obou stranách! Lze však potlačit tak seriosní tisk jako „PARISER TAGESZEITUNG“, „DIE NEUE WELTBÜHNE“, „MASS UND WERT“, „DAS NEUE TAGEBUCH“ a jiné, který si již vydobyl světového uznání? To by znamenalo zavázat si oči, nechtět vidět do poměrů našich sousedů a ani do poměrů světových. Vzdali bychom se politických a hospodářských informací, které nás rozčlňují a právem vzrušují, zapírali bychom sami sobě pravdu.

Otázka existence německého opozičního tisku je otázkou světovou a my ji nemůžeme řešiti samostatně. Tento tisk tvoří také část světového veřejného mínění a my se nemůžeme vzdáti účasti na této tvorbě. Udělali jsme nejlepší zkušenosti se světovým mírovým souročenstvím a nemáme důvodu, abychom se při uzavírání tiskového míru uchýlili od osvědčené cesty. Nemůžeme uzavřít tiskový mír, o němž nevíme, zda a jak by byl zachovávan a v němž bychom se vzdali práva kritiky a boje proti nacismu i fašismu za problematickou cenu slibu, že nebudeme jejich propagandou pomlouváni.

V Rakousku uzavřeli jakousi separátní tiskovou dohodu, ale výsledky nejsou pro nás povzbuzující. Německá propaganda si dělá v Rakousku co chce, a rakouský tisk je pod přísným německým dohledem. Poslední případ rakouské konfiskace revue „Das neue Tagebuch“, kde byl na německý nátlak shledán závadným docela objektivní článek o Hitlerovi, přeložený dokonce z angličtiny a v Anglii bez závad publikovaný, by nás mohl poučiti, jak by takový tiskový mír vypadal.

Zakládáme si na své demokracii zrovna tak, jako jiní na svém nacismu nebo fašismu a b e z s v o b o d y t i s k u n e n i d e m o k r a c i e.

Dá se dokázati, že u nás panuje svoboda tisku, o které se našim sousedům ani nezdá. Vždyť trpíme a nezakazujeme vysloveně nacistický brak, vycházející na naší půdě, jako je „Illustrierte Presse“. Oni však chtějí, abychom zakázali mimo emigrantského, to je opozičního německého tisku, ještě československý německý tisk jako „Wahrheit“, „Montag“, „Prager Mittag“ a podobně jen proto, poněvadž stojí na půdě demokracie a neagitují pro nacismus. To by už nebyla svoboda tisku, ale politická slabost.

Kdybychom vyhověli německým právním, pak bychom již vůbec neslyšeli varující hlas Tomáše Manna, presidenta německé duchovní republiky. Máme-li strpěti nacistickou propagandu, žádáme spravedlnost pro dnešní vynavače Německa Goethova, Kantova, Schillerova a Heinova.

Ještě jeden požadavek leží Němcům zvláště na srdci, aby u nás mohla být volně prodávána Hitlerova kniha „Mein Kampf“. Není důvodu, proč by nemohla (vždyť je její obsah znám), když se v Německu budou volně prodávat překlady spisů Masarykových a Benešových. Není důvodu, proč by se ve výkladech našich knihkupectví nemohl objevit „Mein Kampf“, když v Německu bude ve výkladech Masarykova kniha „Rußland und Europa“.

B. Palkovský.

Sportovní letci nemohou létat

Letecké zprávy ministerstva veřejných prací uveřejnily pod číslem 154 tuto zprávu: „Zrušení veřejného civilního letiště ve Kbělicích. Československý stát, zastoupený ministerstvem veřejných prací, vzdává se dnem 1. ledna 1938 provozu a používání státního civilního veřejného letiště ve Kbělicích u Prahy, které není již delší dobu v provozu. Ministerstvo veřejných prací prohlásilo proto výměrem ze dne 8. listopadu, že oprávnění k používání uvedeného letiště zanikne dnem 31. prosince 1937, takže počínajíc dnem 1. ledna 1938 nesmí již být letiště používáno.“

Kbelské letiště sloužilo až do 31. března 1937 všem složkám leteckého provozu. Východní část patřila vojákům, západní dopravě a sportovcům. Po přestěhování dopravy do Ruzyně zůstali na části letiště sportovci, ponechání tam z dobré vůle ministerstva národní obrany. To ovšem předpokládalo, že veřejné práce se postarají o rychlou výstavbu sportovního letiště. Další možnost prozatímního pobytu sportovců ve Kbělicích ruší uvedená úřední zpráva i rozhodnutí ministerstva národní obrany dodržet zákaz startu i přistání civilním letadlům. Tím se ovšem pražští sportovní letci dostávají do situace skoro komické: mají dost letadel a nemohou létat, protože nemají letiště.

Původně měli sportovci užívat ruzyňského letiště spolu s dopravou, při zahájení stavby se od tohoto řešení upustilo, když zvítězil celkem správný názor, že sportovní létání a školení by bylo na závalu přesnému a bezvadnému provozu dopravy, která se pochopitelně bude zvětšovat. Proto z původního rozpočtu bylo škrtnuto sedm milionů korun na stavbu hangarů pro pražské letecké kluby a Ústřední leteckou školu a sportovcům slíbeno vlastní letiště na jihu Prahy. Právě před rokem, kdy se kbelské letiště mělo postoupit výhradně vojenským účelům, připomněl Aeroklub ČSR tento slib ministerstvu veřejných prací. Konaly se porady, jimž byli přítomni zástupci ministerstva. Aeroklub nabídl nejširší spolupráci a našel i vhodné pozemky, vyhovující přání úřadů a letců. Bylo to místo u stoku Berounky s Vltavou. Už při poradách u Aeroklubu byla zřejma nechuť zástupců ministerstva, kteří poukazovali na vady vyhlédnutého místa, z nichž nakonec zůstaly dvě nejdůležitější námitky: časté zátopy a mlhy. První vyvrátili nestranní odborníci, kteří podali dobré zdání, že možnosti zátop jsou minimální, již proto, že dříve zátopy přicházely asi ve třicetiletých údobích. Námitku o mlhách potřepli dopravní letci prohlášením, že naopak místo patří k pruhu území, které ve velmi husté mlze je jedinou bezpečnou cestou do Prahy. Přesto však při jedné schůzi v Aeroklubu prohlásil vyšší ministerský úředník, že letiště ve Zbraslavi nebude. A svá slova doprovodil ranou pěstí do stolu.

V lednu 1937 přišla valná hromada Aeroklubu ČSR. O sportovním letectví a jeho dalším vývoji mluvil šéf civilního letectví, odborový přednosta inž. E. Syrovátka. Jeho řeč všechny noviny glosovaly jako závazný slib ministerstva veřejných prací čs. letcům. Bylo v ní také mluveno o rychlé výstavbě sportovního letiště, které by vyhovovalo nejen po stránce letecké, ale i rekreační! Optimismus sportovních letců zdál se být na místě. Vývoj věcí dal však za pravdu nevěřícím. Překážky se k žalosti a částečně i překvapení sportovních letců kupily. Inundační řízení, prováděné na pozemcích, bylo sice negativní a ani jiných technických překážek nebylo, došlo se však k tomu, že pozemky, patřící jedinému majiteli, velkostatkáři, nejsou prodejné. Majitel totiž prohlásil, že jich potřebuje k pěstování cukrové řepy. To ovšem byla nepřekonatelná překážka! Zajímavé ovšem, že se o ní nemluvilo dříve, než na podzim 1937.

Co nyní se sportovními letci, jejich letadly a plány? Vojenská správa vycházela 9 měsíců vstříc jejich zájmům, 1. ledna 1938 však definitivně uzavírá přístup na kbelské a letňanské letiště. Správa dopravního letiště v Ruzyni nedovolí, aby sportovní letadla létala v Ruzyni, jednak pro bezpečnost vlastního provozu, jednak proto, že ostruhy sportovních strojů by poškodily trávu letištní plochy. Pokud mají letecké kluby vlastní hangary, mohou část leteckého parku uskladnit, ale nemohou létat. Jinak musí vyklidit i hangary, půjčené vojenskou správou. Dopravní letadla Masarykovy letecké ligy, užívaná k vyhlídkovým letům, našla místo v Ruzyni, ostatní, sportovní, školní, vlečná a akrobatická najdou zatím útulek na novém letišti v Kralupích. Tím tedy by bylo jakž takž postaráno o movitý majetek sportovního letectva. Není však postaráno o téměř 200 letců, kteří pro stát, podpořivší jejich školení, představují určitou hodnotu. Není-li letiště, nebudou moci piloti létat a jejich dosavadní výcvik se nucenou přestávkou znehodnotí. Neboť teprve pokračovací lety, případně výcvik dalšího stupně, je zpevní v pilotáži. Kromě toho je postižena i Ústřední letecká škola, která vychovává v Praze nejvíce pilotů. Největší ránu však dostává stále běžící akce „Tisíc nových pilotů“. Je na bílé dni, že bez letiště nelze cvičit, takže hlavní město republiky podle dnešního stavu je odsouzeno k nečinnosti v této akci, kterou president republiky vyřadil slovy: „Ne tisíc, ale tisíce nových pilotů!“

Krčení ramen je dostatečně výmluvné pro situaci, ve které se ocitli sportovní letci koncem roku 1937. Tedy v době, kdy mohou říci, že mají za sebou úspěšný rok, který zpevnil dobré jméno čs. letectví i za hranicemi. A v době, kdy konečně Aeroklub se odhodlal uspořádati mezinárodní závod většího rozsahu se startem i cílem v Praze. Proslýchá se, že se uvažuje o zřízení letiště kdesi u Kunratic, asi 5 km, tedy dobrou hodinu pěšky, od konečné stanice městských autobusů. Ovšem, ani to není zaručené. Zbývá tedy jediné „řešení“: jezdit vlakem do Kralup. Cena zpáteční jízdenky Kč 12.—, v neděli Kč 9.—, doba jízdy (tam i zpět) 1.45 hod., cesta z nádraží a zpět 45 minut!

Bylo by dobře zjistit, kdo se zasloužil o dnešní situaci sportovního letectví.

Adam Jist.

politika

F. Peroutka:

To neuděláme

Naši radikální pacifisté přihlásili se zase k slovu a vydali knížku, jejímž autorem jest známý anglický romanopisec Aldous Huxley a jejíž titul zní: „Co ty budeš dělat?“ Celkem zbytečně to vyznívá: kdyby se autorovi a jeho následovníkům podařilo přimět národy, uprostřed nichž působí, aby jednaly tak, jak jest v této knížce vypisováno, budou brzy zbaveny vlastních starostí o to, co dělat: jejich jednání předepíše jim nějaký uchvatitel. V předmluvě, kterou napsal český radikální pacifista, praví se o mládeži: „Jí přece odevzdáme tuto vlast, její bude a jejich potomků, ne naše.“ Ani to není jisto. Kdybychom poslechli hlasu českého radikálního pacifisty, nejpravděpodobnějším výsledkem by bylo, že bychom tuto vlast zkrátka vydali bujaré mládeži cizího nějakého dobytelského národa, aby ji vykořistovala.

Tato knížka, krátce řečeno, ohřívá starý kouzelnický nápoj, který na konci minulého století vařil Lev Nikolajevič Tolstoj, a pokouší se obnovit jeho tajemné recepty: nebraňte zlu: neodporujte útočníkovi. Zakládá se na víře, že jest možno útočníka nějak hypnotisovat a že na každého stačí podávat se mírně, aby zkrotl. K tomu cíli doporučuje zakládat tvořivé mírové hnutí, které by se skládalo z „malých družinek ne méně než pěti, ne více než deseti členů. Tato družina setkává se

aspoň jednou ročně k rozhovoru, vzájemné pomoci a kritice, k posílení společné víry, k jakémusi duchovnímu cvičení". Může prý utvořit studijní kroužky a zkoumat jednotlivá hlediska. Členové přijmou křesťanské způsoby pobožnosti; doporučuje se jim na zkoušku „nějaká forma skupinové meditace o takových předmětech, jako je mír, jednota lidstva, duchovní skutečnost za všemi přírodními úkazy". Až bude takových skupinek dosti, nechtě donutí svou vládu, aby odzbrojila. Pak bude mír zachráněn. Způsobem, který ze všeho nejvíce se podobá probírání kuliček růžence. Představte si proti sobě ony studijní kroužky, any „zkoumají jednotlivá hlediska", a Hitlerovu armádu, která zkoumá jediné hlediska účinnosti jednotlivých zbraní, od nejlepších po nejhorší.

Máme tedy se zde potýkati s nápadem, že pangermanismus jest možno zarazit debatními kroužky, podobnými středoškolským, a že nejlepší obranou proti vyhrůžně rostoucí německé armádě jest rozpustiti armádu vlastní. „Malé družinky ne méně než pěti, ne více než deseti členů" vykonají vše ostatní.

Vždy jest nutno připustit, že lidé mohou myslet špatně. Pozoruhodné jest jen to, že tito lidé myslí tak špatně, že se nazývají dokonce praktickými pacifisty. Ale právě tak bychom mohli doufati, že napiatým skupinovým pozorováním vlastního pupku odvedeme Hitlera a Göringera od jejich úmyslů jako oněmi idylickými skupinovými debatami o míru a jednotě lidstva. To není mírová chemie, nýbrž mírová alchymie.

Na sjezdu francouzských učitelů před třemi nebo čtyřmi lety povstal jeden řečník a vmetl shromáždění do tváře tuto výzvu: „Raději otroctví než válku!" At jest možno proti němu namítati cokoliv, jest to aspoň muž, který myslí logicky a zná souvislost mezi příčinou a následkem. Nepředstírá, že se jeho národu nic nestane, jestliže složí ruce v klín a sváže si je růžencem: připouští, že následkem může býti otroctví; jen praví, že jeho vkusu i taková národní tragedie by lépe odpovídala než útrapy obranné války. Staví živého psa jako ideál proti mrtvému Achillovi.

Aldous Huxley neodvažuje se zcela takto promluvit k svému hrdému a svobodomylnému národu. Shání jen chléb a sůl jako jediné prostředky, s nimiž se má vyjítí proti útočníkovi. Ujišťuje: „Nenásilný odpor je technikou, která spočívá na faktu, že jest nemožno projevovati ctnosti odvahy, trpělivosti, oddanosti a nezištnosti, aniž by dříve nebo později nebyl vyvolán ohlas i u nejzarytějšího a nejurputnějšího uplatňovatele vojenské techniky." To jest asi ohlas z Dostojevského, kterého Angličané začínají číst. Dříve nebo později . . . Spíše později. Historie učí, že vskutku spíše později, a že nervy uchvatitelů bývají dosti dobré, aby po staletí mohly snášet pohled na cizí utrpení a na cizí hanbu. Zejména tehdy, jestliže se na tom zakládá zpupná sláva jejich vlastního národa. Huxley mluví jako člen národa, který nikdy neztratil svobodu a nedovede si proto představit temné hlubiny, do nichž je možno upadnout národu méně šťastnému. Ale jak dlouho mohli Češi a Slováci v Rakousko-Uhersku projevovati ctnosti odvahy, trpělivosti a nezištnosti, aniž byl vyvolán ohlas u vlády? Jak dlouho, myslíte, by snesli němečtí Germánové, vychovaní ve svých dnešních naukách, klidně pohled na naprostou porobu Slovanů? Kdy, podle vašeho mínění, by se jim zachvělo srdce a povolila ruka? Žádný národ, který chce žít, nemůže vzítí na sebe tuto zkoušku. A ostatně si nepřejeme být od naprostých ilusionistů poučování o povaze lidí a národů.

„Jest věci každodenní zkušenosti," vykládá dále Huxley, „že když s druhými lidmi jednáte špatně, oni odpoví (ledaže by to byli svatí nebo školení pacifisté) buď tím, že s vámi budou též hned jednati špatně, nebo když nemají moci, aby zlo oplatili zlem, že budou čekati v strachu, zlobě a nenávisti na příležitost, aby vám oplatili zlé později." Děkuji bohu, že mne učinil obyčejným pacifistou a nikoliv oním vydresírovaným pacifistou podle Huxleyových zálib, který dovede tančit na horké plotně a který by na špatné jednání odpověděl pokorou. Nemám zálibu v žádném způsobu podivínství a také svému národu k žádnému fakirství radit nebudu. Doufám, že tento národ bude míti vždy dosti duševního a charakterového zdraví, kolik je ho třeba k tomu, aby sloužil budoucnosti své i budoucnosti lidstva normálním způsobem, to jest, aby, neztrácejí se s očí nikdy dobro, dovedl zlé hned oplatiti zlým, už proto, aby zlí se co nejdříve dozvěděli, že v jejich působení jest také nějaké riziko. Bez ohledu na to, co stojí v Tolstém: necháte-li zlé beztretně páchat zlo, zavřeli jste už všechny dveře k lepší budoucnosti. Český národ nemá dosti času, aby ještě jednou čekal po staletí „v strachu, zlobě a nenávisti, jak oplatiti zlé později". Chceme jinak žíti. Nemáme už chuti si ještě jednou vsaditi do mystické loterie a čekati, až jednou se snad vzbouří tajemné slitovné hloubky v nitru tyra, jež by nad nás dosadila taktika neodporování zlému.

„I ve vězeních", zní poselství Huxleyovo, „kde správce má daleko absolutnější vládu nad svými poddanými než kterýkoliv diktátor, bylo shledáno, že člověk u vězňů neoblíbený s nimi nic nesvede". To jest jen půl pravdy: bylo zároveň shledáno, že něco přece s nimi vždycky svede: udržeti je ve vězení. Jako národ nejsme tu k tomu, abychom potvrdili nebo vyvrátili tu nebo onu část nauky o vězeňské psychologii. At jsou na konec vyhlídky vězňů třeba sebe lepší, ať v srdci žalářníků na konec se probouzí slitování nebo neprobouzí, ať zlý žalářník něco svede nebo nesvede, my nechceme být vězni, nýbrž chceme raději zkoumat všechny okolnosti svobody.

„Dějiny ukazují" — co ukazují dějiny Huxleyovi? — „že člověk se může státí skvělým vojevůdce a přece býti téměř morálním blbcem. Největší vojenští duchové moderní doby, Marlborough a Napoleon, byli mrzké lidské bytosti. Bylo něco takřka ďábelského v povaze Bedřicha Velikého".

Lépe by bylo pro Huxleye vůbec nezkoumati dějiny, chce-li někoho přesvědčiti o správnosti svých zásad školeného pacifisty. Nechtě je těžko připustiti před normálními lidskými bytostmi, že jejich národ, jejich svoboda a celý jejich způsob života mohou býti ohroženi buď „téměř morálním blbcem", nebo nějakou „mrzkou lidskou bytostí" či někým, kdo má v povaze „něco takřka ďábelského", a pak žádat, abychom ve jménu zásad lidskosti se nebránili jejich útoku a trpělivě snesli všechno, co si proti nám vymyslí. Sotva se snáší se zásadami lidskosti, aby národy upadaly pod vládu „téměř morálního blbce". Sotva se také snáší s jakoukoliv předvídatostí a znalostí povah, očekávají, že „mrzké bytosti" nebo ti, kdo mají v povaze „něco ďábelského", budou jednou dojeti svatou pokorou svých obětí a jejich neodporováním zlému. Huxley dobře nastínil, jaké charakterové zrůdnosti se vyskytují v dějinách. Vypočítav to, žádá však, aby moudří a ušlechtilí lidé jim nebránili v jejich počínání. Nýbrž vzali na sebe trpělivě všechno, co spadne s tohoto stromu zla, a spoléhali na to, že jednou, „dříve nebo později", se v ty-

ranech hne svědomí, že otřou zkrvavený meč o trávu, vstoupí do kláštera a poručí zrušit následky svých násilí. Oh, jak špatně zná znamenitý žaludek těchto imperialistů a jejich dobrý spánek nad zříceninami cizí svobody a cizího štěstí!

Není možno dokazovati, že svět je ohrožován obludami, a pak dokazovati dále, že těmto obludám se má dát všechna volnost až k hranicím, které jsou narýsovány jejich schopnostmi soucitu. Snad je to vycvičené pacifistické, snad je to i humanistické v nějakém zvráceném smyslu, ale není to lidské. Naprosto se neshoduje s nejlepší lidskou a evropskou tradicí volati k lidstvu, aby přijalo vládu „téměř morálních blbců“ nad sebou. Ani tehdy, kdyby snad bylo možno touto asijskou pokorou vyhnouti se válce. To by bylo jako vyhnouti se nemoci sebevraždou. (Dokončení.)

národní hospodář

Dr. Karel Kříž:

1938, aneb jak se nám povede

„Svět trpí hlubokou hypochondrií.“
Prof. Wagemann.

Tentokráte přikročujeme k obvyklému pokusu o prognózu s mimořádnou váhavostí a zvláštním riskem. Posudky světových autorit se navzájem znamenitě liší a data mluví řečí tak dvojsečnou, že nedávno se kterýsi hospodářský týdeník ptal, zda historie nazve rok 1937 „rokem rozmachu“, či „vrcholem konjunktury“, anebo dokonce „počátkem deprese“?

Stíny minulého roku.

Svět je ovládán pocitem nejistoty, který plyne z úsilovného zbrojení a z nejistého chování tří velmocí, Německa, Japonska a Itálie. Máme-li na vinníka ukázat prstem, pak ukazujeme na tyto tři rušitele, kteří nedovolují, by se navrátil do styku mezi národy, hlavní předpoklad obchodování, důvěra. V roce 1937 prožívali jsme dozvuky italského dobrodružství v Habeši, křeče evropské politiky z německo-italského engagement ve Španělsku a světovou krizi z japonského vpádu do Číny. K tomu přistoupily německé vyhrůžky na rakouskou a československou adresu, stupňované koncem října, kdy musila Francie otevřeně mluvit o své pohotovosti vytáhnouti s celou svou mocí do pole, aby uklidnila rozbourané mysli.

K tomu zbyla světu asi třetina nezaměstnaných z kritických let 1932/1933, ačkoliv průmyslová výroba již přesáhla ve světovém průměru a v převážné většině států podstatně konjunkturální úroveň z roku 1929. Do většiny národních hospodářství zasahují však dosti nemilým způsobem vedoucí činitelé armád. Světový obchod, měřen ve zlatě, nečiní ještě ani polovinu rozsahu z r. 1929, náš sotva dvě třetiny. Navíc nové daně zatěžují národní hospodářství. Naše bude pravděpodobně zatíženo o pětinu více, než bylo dosud.

Hrsta dat o vývoji roku 1937.

Jak vypadal se světového hlediska rok, který máme právě za sebou? Průmyslová výroba, která ve

světě poklesla na nejnižší bod již r. 1932 (u nás o rok později) na 63% objemu z roku 1929, stoupala až do roku 1936 na 95.5%, v červnu loňského roku podle dat Společnosti národů (jež se liší od Wagemannových) činila 107% a koncem roku, v posledním čtvrtletí, klesala zpět k 101%. Zřetelné oslabení bylo patrné i ve světovém průměru. Ve Spojených státech činil pokles zaměstnanosti průmyslu koncem roku 1937 proti roku 1936 pětinu až čtvrtinu. To znepokojilo celý svět, zejména Velkou Británii. Bursovní paniky a obavy, zda svět nebude následovat Ameriku, působily neblaze.

V Československu průmyslová výroba poklesla roku 1933 na 60.2% objemu z roku 1929 a stoupala pak mírně až do roku 1936, kdy dosáhla 80.2%, v prvním loňském čtvrtletí 94.3%, v druhém 98.6% a pak v srpnu 98.8%. Dá se soudit, že koncem roku dosáhla plně úrovně z roku 1929. Zaměstnanost, která roku 1933 činila 75.8% zaměstnanosti z r. 1929, stoupala až do posledního loňského čtvrtletí na 91.1%. Nákladní doprava v téže době z 65.8% až na 95.5% počátkem třetího loňského čtvrtletí, ale pak zase oslabila téměř o deset bodů. Vývoz v množství stoupl z krisových 39.7% až na 75% v druhém loňském čtvrtletí, načež opět poněkud oslabil. Počítáme-li v Kč před devalvací, byl náš export roku 1933 pouhých 28.8% ze 100% r. 1929 a docela mírně stoupl po jednom procentu ročně až na 31% z roku 1936. V prvním loňském čtvrtletí dosáhl 38.2%, v druhém 43.7% a ve třetím 44.5%. V devalvovaných korunách ovšem vypadají tato data daleko úspěšněji. Můžeme počítat, že za letošní rok dosáhne obrát našeho zahraničního obchodu (vývoz a dovoz dohromady) asi 23 miliard Kč proti loňským 16 miliardám Kč a předloňským 14 miliardám Kč. Profitovali jsme z bojkotu německého zboží, z drahoty německé marky a z toho, že náš průmyslový aparát se nerozšířil, neinvestoval a nezdražil se.

Začne letos opět hospodářská krise?

Tuto otázku si kladou tisíce podnikatelů a miliony dělníků a zaměstnanců. Otázka zřejmě plyne z toho, že noviny zdůraznily, že průmyslová výroba r. 1937 dosáhla úrovně z roku 1929, a teď si každý dělá paralelu mezi rokem 1937 a rokem 1929, o němž ví, že po něm, resp. již jeho koncem nastala hospodářská krise. Nuže, tolik si troufáme říci, že letos hospodářská krise nenastane, neodehraje-li se ovšem něco neočekávaně divokého v politice nebo hospodářství. Rok 1929 se nedá s rokem 1937 srovnávat, podobnost je jen v objemu průmyslové výroby, téměř všechno ostatní se podstatně liší. Podoba je jen zevní.

Obavy, zda již letos nenastane hospodářská krise, se zakládají u podnikatelů, kteří do věci vidí hlouběji, především na tom, že výroba surovin již převyšuje poptávku, že ve Spojených státech průmyslová výroba již poklesla téměř o čtvrtinu a že se obecně říká, že Velká Británie je investičně nasycena. Na to správně odpovídá Wagemann, že za posledních třicet let, kdy se lidé naučili pozorovat hospodaření sousedů, vyvinulo se vědomí světového hospodářství a z trpkostí poslední krise plyne těžká hypochondrie. Nicméně ovšem nelze tyto tři závažné argumenty odmítnout.

Lze však se podívat na data, která ukazují, že nyní jsou viditelné zásoby surovin daleko menší, než byly roku 1932/1933.

Proto je také daleko menší nebezpečí pádu ceny a nemohl by trvat dlouho. Sklady nejsou tak zásobeny, jako tehdy, kdy stačily na léta. Krom toho zkušenosti let 1930/1934 vedly k vytvoření mocných mezinárodních kartelů, jež by držely takový pád daleko účinněji než před šesti lety. To platí zejména o dříví, o některých kovech, o gumě a j. Připomeňme také, že průmyslové podniky nejsou ani zdaleka tak zadluženy u bank, jako tehdy, protože hodně podnikaly státy a financovaly výrobu. Také sklady hotových výrobků jsou celkem velmi malé, někdy téměř žádné. Co je důležité: není přeinvestování. Vždyť na př. čs. průmysl nyní skoro vůbec neinvestoval do nové konjunktury a potřeboval by dáti do zlepšení svého strojního a výrobního aparátu asi 2 až 3 miliardy Kč!

S tím souvisí vůbec zadlužení u bank, jež je tak malé, že banky nemohou stahovat úvěry a ohrozit průmysl. To platí i mezinárodně. Dnes už by pád Kreditky, který před šesti lety otrásl Evropou, nestrhl nikoho, protože mezinárodní propletení úvěry je nepatrné. Také by mezinárodní banky nemohly odvolávat úvěry z jiných zemí. Vzpomeňme, co znamenalo jen pro Československo, že za krise bylo od nás odvoláno na dvě až tři miliardy zahraničního kapitálu. Dnes ovšem také pracuje kapitál za hranicemi a půjčuje se. Jenže to jsou peníze států. Může Francie odvolat svou státní půjčku v Polsku, my v Rumunsku a Jugoslávii, kam dodáváme zbraně? A také jde o miliardy, jenže neodvolatelné.

Slovem, celý finanční, úvěrový a peněžní systém je nyní pevnější, než byl za krise 1930/1935. Chatrné banky padly, vždyť jen ve Spojených státech krise vyhubila deset tisíc bank! Surovinové země jsou nyní také politicky i hospodářsky samostatnější a stabilnější. Odtud nehrozí riziko. Výroba vůbec neukazuje příznaky choroby, o přeinvestování se celkově nedá mluvit. Také Britské imperium potřebuje ještě mnoho investic do zastaralých dolů, průmyslových podniků, do bydlení atd. Toto vše považujeme za dostatečné zabezpečení proti náhlé ostré krizi.

Jsou tu ještě další podstatné rozdíly. Roku 1929 hrozila krise z nadprodukce a byla léčena deflací, protože bylo málo peněz, úroky byly vysoké. Teď je všude u bank dosti peněz, je plynulost peněžní, úroky jsou nízké. Spíše je podle mínění Wagemannova nebezpečí z nadspotřeby: rostou kolektivní potřeby zbrojením, stavbou dopravních cest a prostředků, tedy spíše by hrozila inflace, ale tomu zase neodpovídají peněžní trhy. Co je však správné si všimnouti v argumentaci profesora Ohlina, je jeho konstatování, že státní politika má dnes docela jiný směr, než měla před velkou krizí a za ní: věří se na možnost omezení a zastavení deprese. Státy se jinak chovají k depresi, nevěří již na volnou hru sil, na „laissez faire“, nechtějí čekat, až si „příroda pomůže sama“. Podnikají veřejné práce, léčí nezaměstnanost produktivně. Nadto je bezpečně možno počítat s tím, že zbrojení nejméně dva roky ještě potrvá.

Případ Spojených států je podle našeho soudu politický: dráhy, elektrárny, automobilky a ještě některé jiné velké koncerny přestaly kupovat, aby udělaly prezidentu Rooseveltovi „umělou“ krizi. Omezuje totiž jejich kapitalistické zisky. Stejně i ve Francii odpor kapitalistů proti vládě má jedinou příčinu, zhoršené vyhlídky na zisk. To jsou akce kapitalismu proti reformistickým vládám. A ovšem, k tomu po těžké světové hospodářské nemoci se druzí nervosa, jež při každé příležitosti jeví sklon k panice. Také politická situace se zhoršila, riziko válek je větší, důvěra menší.

Pravděpodobnost dlouhodobé deprese je tedy podstatně menší, než se tu a tam v podnikatelských kruzích tvrdí. Vytrvají-li vlády v reformách, jež musí býti klidně uváženy, vyrovnány a dělány postupně a s rozumem, může se zlepšení dále vyvíjet. Objektivně s hlediska světového hospodářství není vážných příčin k obavám. Letošní rok může snad přinésti zvolnění vývoje, může vésti k periodám oslabení, ale nebude rokem hospodářské krise, spíše se bude vyznačovat ustálením na dosavadní úrovni.

Život a instituce

Vilém Štefan:

Epištola k mládeži

V celé Evropě se mládež škaredí a je pyšná. Škaredí se právem: v Evropě to věru pěkně nevypadá. Ale nač je vlastně tato mládež pyšná? Je pyšná na to, že je mladá. Považuje to za zásluhu a sice za největší zásluhu, jaké může Evropan dosíci: být mlád.

Epochy, národy a generace lze posuzovati podle toho, nač jsou hrdy. S tohoto hlediska bude budoucí historik oprávněn nazývat naši epochu nejtupější ze všech dosavadních kulturních epoch. Několik milionů současníků je hrdo na to, že mají plavé vlasy. Jiní jsou pyšní, že se jmenují Meierové, Brownové nebo Dostálkové. Pak jsou takoví, kteří se honosí, že pocházejí z Brna (nebo z Liberce, nebo z Hamburku nebo Bukurešti). Lidé jsou pyšní na to, že jsou metr sedmdesát vysokí, že se narodili na Žižkově nebo že jsou levičáci. A mládež je pyšná na to, že je mladá. Kdyby měl někdo odvahu zasadit se o teorii nadřazenosti mužů, kteří mají číslo boty 44 — nepochybuji, že by se při trochu obratné propagandě dalo kolem tohoto programu soustředit docela pěkně „dynamické hnutí“.

Nebot v dnešních dnech není nikdo hrdý na to, čím se stal a co dovede, nýbrž na to, čím je. To je sice nesmysl v každém případě, u mládeže je to však nesmysl dokonalý. Starší je každý člověk každý den právě o dvacet čtyři hodiny a určité jednou přijde den, kdy každý přestane být mladým. Nač tedy ta pýcha? Na biologický proces, kterému neujde vůbec žádný člověk — a ostatně ani pavouk nebo chroust.

Co svět světem stojí, hýbe jím a vzrušuje jej odvěký konflikt mezi těmi, kteří už stojí v životě, a mezi mláďádky, které se hrne vpřed. Konflikt, z něhož není východiska. Zaplať bůh! Nebot z nedorozumění mezi otci a syny vyrůstá plodné napětí, které světu vždycky pomohlo o kousek kupředu. Každé generaci, bez výjimky

každé se priházelo totéž: starší měli nedůvěru k mladým, považovali je za zkažené, hloupé nebo zbrklé. Je tomu i dnes tak? Jsme i my jediné proto nespokojení s mládeží, že se obáváme o své místo na světě? Protože žehráme na budoucnost, která patří mladým a nikoli nám?

Nikoli, tentokrát je tomu od základu jinak. Za banálním konfliktem dvou generací skrývá se vždycky vážný konflikt ideový. Vždycky vystoupil v popředí nový požadavek, věcně, objektivně odůvodněný požadavek na lidskou společnost, která ovšem nikdy nebyla „v pořádku“. Tento požadavek nalézal vždycky znovu neobyčejné pochopení mladých lidí, kteří ještě nezpohodlněli a kteří měli ještě citlivé svědomí — na rozdíl od usedlých starých. A přirozený rozdíl temperamentu mezi mladými a starými působil, že mladá generace bouřlivácky útočila a starší se konzervativně hájila. Pokaždé však běželo o objektivní, o objektivně podstatné problémy lidské společnosti a lidského spoluzítí: o právo na svobodu mínění, o osvobození ženy, o právo čtvrtého stavu. O odstranění nevolnictví. O zrušení nemravného hladu uprostřed světa, požehnaného bohatstvím. O boj proti holému násilí a proti tupým předsudkům. O revoluční vědecké poznatky a nové umělecké výtvoary. Zkrátka, svět byl pln chyb, ale byl i pln bojových pokusů, jak chyby napravit. Mladá generace vřazovala se do těchto bojů a vřazovala se po bok slabých, potlačených a trýzněných — z pohotovosti mladého temperamentu.

Mám za to, že právě v této okolnosti spočívá radikální rozchod s kulturní tradicí: mládež se hýbe, ale nemá zdání, kam. Ba ani se p o t o m n e p t á. Nezajímá ji ani, kam pochoduje — důležité je pouze samo pochodování. „Cíl není ničím, pohyb je vším.“ Napjaté svaly utiskují mozek a srdce. Této mládeži stačí za program: být mladou! Mozek je nežene po bok slabým, pronásledovaným, trpícím — neboť svědomí není už pohonem. Pohání ji síla svalů a ty vedou k fyzické síle, k moci, k násilí. Jeden mladík řekl opovrhlivě v diskusi, která pro něho dopadla nevalně: „vy bojujete jenom duchovními zbraněmi, protože jiné nemáte.“ Začíná „dynamické“ století.

Pochodovali bychom s sebou, kdybychom zastávali mínění, že taková radikální změna lidského typu má prostě své biologické příčiny, na příklad nějakou záhadnou revoluci v pudové struktuře dnešní mládeže. Je to nový druh živočichů? Nikoli, tito mladí přišli na svět s právě takovými smysly, touhami a nadáním, jako my a jako generace před námi. Ale v posledních desetiletích se v objektivním světě tak nesmírně mnoho událo: celá revoluce — i když vypadá docela, docela jinak, než jsme snili — a tato mládež je jejím produktem.

Katastrofa nezačíná se teprve válkou.

Na konci minulého století (tehdy se projevila únava, které se říkalo „fin du siècle“) začíná lidský duch ztrácet úvěr. Ve skutečnosti se osvědčil velkoryseji — i po stránce praktické — než byl kdy nejoddanější obdivovatel rozumu tužil: technika, vedená duchem, rozvinula se do pohádkových rozměrů. Souhrn lidských dílčích vědomostí v posledních desíti letech tak vzrostl, že vůbec žádný jednotlivec nemůže stát na výši univěrsálního vědění. A právě toto, právě tato obrovská produktivita, je pravou příčinou „úpadku ducha“.

Za prvé: dokud bylo ještě lze přehlédnout duchovní svět jako celek, bylo zázračné dobrodružství duchov-

ního pokroku více vzrušující a mocnější, než jakýkoli jiný svod. Když však duchovní svět tak zmohutněl, že jej jednotlivec nedovedl už přehlédnout, rozpadl se v množství střepinovitých věd a střepinovitých poznatků, z nichž žádný nemá lákavost, omamnou sílu univěrsálního vědění. Před čtyřiceti, padesáti lety mohl být člověk, který dovede číst, na duchovní výši doby. A právě proto, že jí dosáhnout mohl, zůstal mu duch nejvyšší hodnotou. Dnes lidský život nestačí ani k tomu, aby uchvátil stále nové problémy kolloidní chemie. Dnes vychází v jednom roce na jednom dílčím úseku fyziky více vážných knih, než před padesáti lety v celé oblasti přírodních věd dohromady. Ze strhující celistvosti lidského vědění stal se nepřehledný buňkovitý systém izolovaných odborných nauk. Z člověka univěrsálně vzdělaného a o celý svět se zajímacího stal se drobný, mrzutý řemeslník vědy, kterému by pukla lebka, kdyby měl přečíst jen nejdůležitější odborné časopisy svého nejužšího oboru. Je to div, že duchovní práce přestala být za takových okolností lidem nejkrásnějším a nejnápínavějším dobrodružstvím?

Za druhé: úžasná spousta duchovní práce rozvinula techniku, která kvete jako ve skleníku. A právě tato technika, celkem dítě lidského ducha — obrací se proti otcům a zabíjí ho. Technika změnila lidský život za posledních dvacet až třicet let důkladněji, než všechny politické revoluce posledních tří století dohromady. Motorismus, kino, sport, radio, letadlo — všechno působí z jednoho střediska: — z techniky — a jedním směrem: životní styl se stává tak říkajíc tělesnějším.

Pak k tomu všemu přibyl ještě politický bankrot zdravého rozumu: válka, nedůstojné zklamání z několika nepodařených socialistických revolučních pokusů, neschopnost „rozumných“ lidí zvládnout hospodářskou krizi a bezmocnost Společnosti národů i proti nejmenšímu a nejslabšímu útočníkovi. Odkud měla, pro boha, čerpat dospívající generace úctu k zdravému rozumu? Kde ji měla vzít, když moudré vlády platí prémie za každý kilogram nezasetého obilí? Jak si ji mohla osvojit, když se ze socialistických revolucionářů mohli stát nejschopnější policisté a když francouzští nacionalisté dodávají německým nacionalistům peníze a zbraně? Jak mohla dozrávající generace získat úctu k zdravému rozumu v takové m prostředí?

Naproti tomu vnucovala se této generaci se všech stran mohutná úcta k tělesné „dynamice“. Místo, které v společenském životě ztratil rozum (a viděli jsme proč), získal fyzický výkon.

Ubohá mládež! Opravdu jí nezávidíme, ani na ni neželujeme. Za její myšlenkový a morální stav jsou minulá desetiletí a jsme také my spoluvinní. Vyrostla do doby, která se slabému posmívá a zbožňuje silného. Do doby, která se směje idealistickému duchu a tleská vítězným svalům. Zastihla ji doba, jejímž ideálem není už subtilní a diferencovaná osobnost jedince, nýbrž silný, robustní termít, který se s jinými lidmi-termity spojuje v bezejmenný dav.

Ubohá mládež! Ve svých osmnácti letech je skoro stařecká. Nemiluje slabé a pronásledované, jako to činila dosud každá zdařilá mládež, nýbrž je poslušna moci. Vzdálila se všeho, co bývalo vždy nejvznešenější kvalitou mladých lidí: od fanatického smyslu pro právo, od nepřátelství vůči násilí. Tato mládež zbožňuje hmotný úspěch bez ohledu na to, jakými prostředky byl do-

sažen a pro jaký cíl. To, co vypadá jako mladický elán, je dnes jenom naprostý nedostatek tradice v generaci, která je už líná, aby si přečetla aspoň dvě knihy z dřívější epochy. Vědomosti o dějinách, úsudky o společenských a duchovních problémech, svůj světový názor, ba i soukromé pocity čerpá tato mládež z prázdného bulvárního tisku, který je sice opatřen různými stranickými symboly, ale jinak je naprosto stejný. Tato mládež neví nic a věří všemu. Nemá už instinkt pro pravdu, ani sklon ke kritickému zkoumání. Nevytýkáme jí, že je radikální, ale vytýkáme jí, že není radikální. Neboť, co znamená radikalismus? Nesmlouvavou pohotovost prozkoumat každý problém a skutečnost až do kořene a tak se jí zmocnit. Tato mládež nepomýšlí na nic podobného. Nechce nic jiného, než se uplatnit. Nemá pocit pro to, co je pravé a co je padělek a sedá na vějičku každému demagogovi, který jí lichotí. Obtěžuje ji každý, kdo jí říká pravdu.

Této mládeži nemůžeme mnoho poskytnout. Naše „místa v životě“ dostane brzy, ale co to už znamená? Všechno ostatní, co jí můžeme dát, nemá vysoký kurs: štěstí z duševní práce, radost z odstínů, uspokojení z poctivé a věrné práce pro těch několik starých, prostých kulturních cílů — po spravedlnost mezi lidmi, pro ochranu slabých a pokořených, pro zdokonalení lidské osobnosti. Ať se namáháme sebevíc, abychom této desorientované mládeži dali „nové ideje“, nemáme žádné jiné. Nejsou žádné jiné. Jsou dobré a dosti veliké. Jsou to nejlepší a největší ideje. Jestliže je „moderní epocha“ nemá v lásce — ony mohou počkat. Přežijí nás, ale přežijí také mládež. Ovšem, za tu dobu může se stát strašně mnoho neštěstí.

Ano, ano, mám strach. Rozhlížím se, vidím mládež, která dorůstá — a bojím se. Není to už konfekce, bezvadný, hromadný tovar?

Smíme říkat ještě těmto mladým lidem pravdu? Na všech nárožích stojí pouťoví vyvolavači, kteří jim dělají poklony. Jsou to většinou starší páni, nalíčení na mlado, a předstírají, jakoby byli touto mládeží nadšeni. Chtějí od ní něco — proto jí lichotí. Ale snad snese tato mládež přece jen slyšet pravdu. Snad má ještě dost instinktu, aby tušila, že jí říkáme pravdu, poněvadž od ní nic nechceme. Jen to, abychom si jí mohli vážit.

do ba a lid é

Willi Schlam m:

Cizinec o Češích

Sluší se říkat jenom neomalenosti do tváře? Žijí v Praze již pět let. Píší švýcarským, anglickým, americkým novinám o tom, co zde vidím. Proč bych neměl jednou říci Čechům otevřeně, že jsem si je zamiloval? Nechceme se přece podrobit podivným zvykům této podivné doby, která považuje za zvláštní hrdinství mluvit o sousedu dobře jen za jeho zády. Projevit sympatie považuje za „nemožné“.

Angličané mají na pevnině příbuzné, ale nevědí o tom, neboť mezi nimi a tímto národem týčí se zeď řeči velmi těžko osvojitelné.

Největší Čech tohoto století — a současně z největších Evropanů —razil dokonalou formuli specificky

českého života a českých kulturních forem. Masaryk našel zásadu pro politický život mladého československého státu: „Rozčilení není program.“ Tato věta, moudrá a prostá, jako její tvůrce, uvolňuje cestu k pochopení českého života a českého kulturního výrazu. A snad už tato jediná věta napovídá, co myslím, když tvrdím, že Češi jsou příbuzní Angličanům.

Na evropské pevnině není národa, který by měl tak málo sklonu k hysteričnosti, jako národ český. Tento národ se nedá svést k žádným nervosním excesům. Jeho stát, mladá republika, se věru nestala rájem. Jako všude v nešťastné Evropě, i zde je hodně bídy, všelijaká nerovnováha a rozličný důvod k hněvu. Ale Češi se chovají vůči životu a vůči osudu jako dospělí lidé. To znamená, že jsou, jak říká moderní psychologie, „přízpůsobeni realitě“. I když průměrný Čech nezná Masarykovu větu o rozčilení, je už předem právě takového mínění. Politický a sociální prostor této země není méně naplněn třaskavinou, ohrožující celou Evropu, než jakákoli jiná země. Ale za dobu dvaceti let, co československý stát existuje, odpravovalo se ve vzájemném boji politických stran méně, než kdekoli jinde za dvacet tvdnů. Před tímto národem se zesměšnil každý, kdo by mu chtěl doporučovat nějakého vzrušeného, nezralého, křičícího, jako loutku vyšňořeného „vůdce“. Jsou to dospělí. Jsou to civilisté.

Češi jsou hluboce nehysteričtí. Vražedná hospodářská krize zalomcovala jimi právě tak, jako všemi národy na světě. Jiní národové se však stali v jejím důsledku psychopaty. Ovšem, hlad bolí a zeslabuje a žene lidi do lesů. Ale žádná hospodářská krise nedožene celý národ k nervové chorobě, netíhl-li odjakživa k hysterické reakci.

Češi? Mají důkladné starosti. Někteří i hladovějí. Všichni vycitují, že je jejich stát ohrožen — a velmi se různí v názorech, co je třeba dělat. Ale, celkem vzato, neděje se nic nerozumného. Chovají se rozumně, jako se chovají dospělí, kteří se cítí schopnými rozeznávat své zájmy a hájit je. Tento národ neimprovisuje. Nemá pathos. A proto se snad domnívá sencechtivé obecenstvo našeho kýčářského, rozčileného století, že má tento národ v žilách rybí krev a že není půvabný. Nikoli, ne tento národ — ale divadelní publikum, chtivé sensace je nepovedené. Český národ pozůstává z dospělých. Hraje prostý mariáš a nehraje poker. Nepotřebuje dráždit nervy, aby se přesvědčil o tom, že žije. Je dokonale srozuměn se svým jednoduchým, nesensačním životem. A kdo je srozuměn se životem, ne hazarduje.

Když šly obchody berlínským trafikantům stále hůř a když neustále stoupaly daně, zvedli se a hlasovali při kritických volbách . . . , ne, nehlasovali proti tísnivým daním. Hlasovali pro „převrat“, pro „píseň Nibelungů“, pro „mythos“ a pro všechnu tu beztvárnou mlhovinu. Zhysteričtěli. Když měli malí pražští obchodníci v květnu 1935 — na vrcholku krise — příležitost, aby dali najevo svůj hněv a své mínění, nehlasovali pro metafysiku, nýbrž pro živnostenskou stranu, která se s k u t e č n ě zasazuje o zcela reální daňové požadavky pražských obchodníků — ať k ní zaujímáme stanovisko jakékoli. Vzrůst této strany byla jediná sensace kritických voleb, totiž v českém obyvatelstvu státu — na rozdíl od německých oblastí, kde se tryskem rozjeli apokalyptičtí jezdci. Tak se chovají lidé, „přízpůsobení skutečnosti“.

Nezapírám, že jsem si jako cizinec český lid oblíbil a proto při nejlepší vůli k objektivitě podeceňuji snad jeho chyby. Ale tato vůle existuje tolik, že bez okolků připouštím: to, v čem cizinec nachází u Čechů zalíbení — totiž jejich smysl reagovat na všechny zjevy života tak vyrovnaně, tak málo nervosně a tak rozumně — je v mnohém ohledu handicapem pro jejich výkony. Na příklad v některých oblastech umělecké tvorby.

Teprve uprostřed excesů, při kterých si Evropa v posledních letech popálila kůži i vlasy, naučili jsme se vážit si tohoto typu nehysterického člověka. Po umělecké stránce je zajisté méně „půvabný“, než člověk nervosní. U národů je tomu právě tak, jako u jednotlivců. Jen v případech, opravdu výjimečných, které pak mají rys skutečné velikosti a sekulárního genia, patří geniální člověk k typu „vyrovnaných“ lidí. Mimo tyto případy — takový byl snad Goethe — září kouzelný, vášnivý půvab umělecké tvořivosti zejména tam, kde se tvůrčí individuum zraňuje na „normálním“ okolí. V žádném oboru umění neprojevuje se tento základní zákon tvorby s takovou naprostou platností, jako v literatuře. Zde totiž, kde umělec pracuje s nejobecnějším a nejobyčejnějším materiálem, pudí ho všechno k jasným, vědomým a radikálním formulacím. V jiných oborech umění je oposice k společnosti mnohem méně vědomým popudem k tvorbě. Nejméně asi v nejabstraktnějším umění — v hudbě.

Tato úvaha snad pomůže, abychom porozuměli skutečnosti, že největší umělci geniové českého lidu jsou jeho hudebníci: Smetana a Dvořák. Ačkoli česká literatura oplývá přesvědčivou, milou a často dokonalou dovedností — přece nezažila dosud výjimečný případ ohromujícího, světového genia. Ovšem, příčina je také v tom, že čeština není světová řeč. Na celém světě prožívá kulturní proces v české řeči nanejvýš 10 milionů lidí. V takové situaci vyrůstá literatura k světové účinnosti za podmínek zvláště těžkých. Nejen z technického důvodu, že duchovní zázemí je malé, ale také z hlubších, vnitřních příčin. Malé národy potřebují mnohem více času, než velké, aby se vytvořila kulturní prst, ze které vyrůstá šťastný případ genia. Základní příčinou je asi hlavní duševní dispozice Čechů: jsou tak zdraví a vyrovnaní, tak blízcí realitě, tak zajedno sami se sebou, že jejich literatura (aspoň dosud) zůstává v osvěžující střední poloze, daleka titanských pokusů.

Životní temperatura národa určuje křivku jeho literatury. V tomto století byl největším tvůrčím mužem Čechů (pro jejich štěstí a pro štěstí Evropy) nikoli básník, nýbrž státník a vychovatel národa, T. G. Masaryk. To znamená: tvůrčí síla českého národa nenašla nejvelkolepější výraz v literárním, nýbrž v reálním ovládnutí života.

Tím nechci říci, že Češi nemají velmi pohnutý a bohatý literární život. Mají ho dokonce v neobyčejné míře. V Evropě je málo takových národů, které by svoje literární záležitosti braly tak vážně jako Češi. Vzdálení jakéhokoli chorobného šovinismu, udržují kontakt s tvůrčím světem překladatelskou činností, která nemá příkladu (i v tom se poctivě přizpůsobují poměrům). Domnívám se, že v posledních dvaceti letech sotva vyšel někde pozoruhodný román, který by nebyl přeložen do češtiny, ačkoli obchodně není jistě nijak lákavé vydávat tolik překladů v řeči, kterou mluví o málo víc lidí, než má Londýn obyvatel. Domácí česká literatura se nebojí, že ji publikum změří s nejhodnotnější literární

tvorbou velkých národů, a nemá věru příčiny k obavám. Přítom je literární sebekritika Čechů přesná, ostrá a vášnivá. V literárních konfliktech vede český národ urputné bratrovražedné boje, a to je patrně jeden z důvodů, že zůstal dosud ušetřen bojů na ulicích. Pro českou kulturu je příznačné, že „velký stařec“ českého duchovního života — F. X. Šalda — velmi významný také v evropském měřítku, zabýval se nejvíc literární kritikou.

Z nynější generace české literatury zná Evropa především Karla Čapka. Zaslouží si tuto slávu. Ve velkém díle tohoto muže, nevyčerpatelně tvůrčího, stupňují se k reprezentaci dokonalosti specifické rysy české literatury: velká a naprosto vědomá blízkost k životu, lidská hřejivost a vlídnost, ačkoli ve výběru látky má trochu artistický sklon k pesimismu. K tomu se druží velkolepá prostota stylu — právě u Čapka máme často pocit, že čteme Angličana. Je naprosto v pořádku, že se Čapkovi dostalo cti zachytit literárně v „Hovorech“ Masarykovy názory o všech závažných otázkách moderního života. V Čapkově řeči zůstal neporušen Masarykův nezkažený realismus, obrácený k člověku. Evropská veřejnost se ovšem často mylí, považuje-li Karla Čapka za zvláštní zjev současné české literatury, osamoceně se týčící. Česká literatura má velmi mnoho velkých, vyvrážděných, tvůrčích talentů (proč bych je jmenoval v této souvislosti, která by sváděla k povrchnosti?). Všichni mají vysokou, evropskou úroveň a byli by již dávno v popředí mezinárodního písemnictví, kdyby psali některou ze tří světových řečí.

Ale tento handicap, jejich mateřština, je podstatou, bez které by byl jejich výkon nemyslitelný. Mateřská řeč je souhrn všech vztahů k docela specifické části dějin a života. Čeština je osobitý a jedinečný výraz osobitého a jedinečného životního rytmu. To jenom tuším, neboť ještě neovládám dokonale řeč.

Ale přece tuším, že v ní proudí veskerá štáva osobitosti českého národa. Tento malý národ — a to ho činí tak obdivuhodným — nemiluje extase. Je skeptický, aniž by byl pesimistický. Souvisí to s jeho vývojem: je optimistický, poněvadž po třistaletém utlačení mocným státem se přece jenom dožil svobody. A je skeptický, neimponuje mu všelicos, protože v třistaletém utlačení naučil se přihlížet zblízka, jací jsou velcí utlačovatelé malicherní, hloupi a v podstatě směšní. Tento národ je nezvratně přesvědčen, že důležitější, než strmé propasti a vysoké vrcholky, jsou lahodné krajiny, kde lze žít slušně, důstojně a lidsky. Jako dospělý člověk a jako civilista.

Takový národ má určitě humor. Neboť humor vyrůstá ze schopnosti nevyděsit se a nedát se ohloupit. Ačkoli vím, že mnozí Češi tento úsudek slyší neradi (a mají pro to i dobré důvody), považují přece Haškova Švejk a za jedno z nejšťastnějších děl nejen české, ale i evropské literatury. Tento dobrý voják Švejk, kterého nepochroumali ani válka ani Habsburkové ani rozvrat celého světa, poněvadž mu prostě chybí smysl pro lživý pathos — to je dar štěstěny v literatuře i v životě. V této knize ozývá se z dálky echo lidských hlasů takového Rabelaise a Swifta: ten velký, nepatetický smích nad světskou hloupostí a ničemností. Všechno ostatní, co je v této knize malé, nahodilé a snad i trochu ušmudlané — bylo přechodné a přešlo. Od té doby, co český národ, tento národ civilistů, ví proč — bude se umět také rvát. Zůstává mi nezapomenutelný dojem nezapomenutelné rázovitosti tohoto národa, nezatížený

nahodilým, pomíjejícím pozlátkem: národa zdravého, nepatetického, který nenávidí hysteričnost, poněvadž miluje život.

Mluvil jsem příliš mnoho o literatuře? Nechtěl jsem. Přišlo to samo a nedalo se tomu zabránit. Postaven znovu před nesplnitelnou úlohu zachytit slovy dojmy z pohyblivého výseku života, rozhlížel jsem se po svědčích — po knihách a po lidech, kteří je píší. Ale nemuseli to být spisovatelé. Hledáš-li svědky pro hodnotu a lidskou důstojnost tohoto národa, najdeš je všude na ulicích Prahy. Každý den zažiješ na nich nezranitelnou kontinuitu šťastného národního charakteru.

Touto zemí nelomcuje ani chlad, ani horečka. V této zemi se dobře daří míru. Je tu doma.

Karel Poláček:

Lidé před soudem

Autor této stati, která vyjde v „Prítomnosti“ v několika pokračováních, tak se oddal pozorování skutečnosti, že měl naprostou nechuť k tomu, aby napsal několik obecných slov úvodem, a požádal redakci, aby tak učinila za něj. Co říci jiného, než že Karel Poláček vytěžil tato pozorování ze své patnáctileté zkušenosti soudního zpravodaje, jako z ní vytěžil svůj dosud nejlepší a nejúspěšnější román „Hlavní přeličení“. Kdo zná autora blíže, toho bude zajímat zejména, jak pronásleduje frázi v jejich mnohotvárných projevech i před soudem, jako ji dosud pronásledoval, pokud se vyskytovala v románech, novinách a v literární kritice. Zde dostává se Karel Poláček k tomu, aby teoretičtěji vyložil, proč frázi považuje za projev narušeného charakteru.

I.

Podvodníci.

Hanice mezi obchodním podnikáním a podvodem bývají, jak známo, mnohdy zamženy. Nedá se dobře zjistit, jde-li o běžnou obchodní lstivost, trik nebo nesolidnost, která ke škodě jedné strany vede k porušení smlouvy, nebo jde-li o zlý úmysl. V dnešní době zavládla tak velká nechuť k placení, že postihuje pro každý případ činí na svého smluvního partnera trestní oznámení pro podvod, aby trestním rozsudkem získali prejudic pro civilní spor. V tomto trestním řízení namítá obžalovaný zpravidla, že jde o „civilní poměr“. Tímto křížením mezi podvodem a běžným obchodním podnikáním nebudeme se obírat.

Nejobyčejnějším a nejčastějším druhem podvodu je, že podvodník koupí nějakou věc na splátky s výhradou zpětné koupě. První splátku složí, pak už neplatí nic a věc prodá.

Potom jsou velmi rozšířeny případy, kdy jde o podvodně vylákané kauce. Podvodník se oblékne v hodnost zaměstnavatele. Tento pan šéf nemá sice zboží, s kterým by obchodoval, nemá mnohdy ani kancelářské místnosti, ale přijímá síly, které mu musí složit kauci. V době nezaměstnanosti došel tento obor náramné obluby. Nezaměstnaný, zoufalý a na mysl pokleslý dlouhou nečinností, jest ochoten obětovati to poslední a nezřídka si na kauci někde vypůjčí. Pak pozná ke své škodě, že šlo o větrný podnik.

Kdysi se hojně vyskytovali prstýnkáři; zdá se, že to byla pražská specialita; nyní je tento druh na vymření. A bývaly to figurky známé a mívaly hojně práce. Celkem šlo o vějičku na hloupé venkovany; dnes však už hloupých venkovanů takřka není, neboť životní úroveň a tím i zkušenost vesničanů značně stoupla; a tak lze vysvětlit, že prstýnkáři skoro už patří historií.

Jak si počínal prstýnkář? Jde pán po ulici a najednou se shýbne a sebere cosi lesklého. Podivnou náhodou je vždy této příhodě přítomen strýček z venkova. Vesničan je zvědav, co ten pán nalezl a pán se pochlubí: zlatý prstýnek.

To je štěstí, co? Rozpře se rozmluva o tom, jak má holt někdo štěstí, a během této rozmluvy nabídne šťastný nálezce prsten ke koupi. Chce zaň málo — nevídáno, ať má škodu. Naivní strejce prsten koupí a je rád, že udělal dobrý obchod. V prvním zlatnictví mu pak řeknou, že koupil bezcenný mosazný kroužek.

Nejpopulárnější odrůda podvodníků jsou podvodníci sňatkoví. Jejich udice, kterou loví své oběti, jsou milostné inseráty v denním tisku i v časopisech pro ženy. Známe tento druh písemnictví; málokterá sbírka básní hýří tolika city, tolika barevnými, poetickými výrazy jako rubrika „Sňatky“. Nevšední povahy, osamělé duše, zklamaní životem hledají ušlechtilou bytost, s kterou by kráčeli ruku v ruce životem. Tělesná vada nerozhoduje, jedno dítě vítáno, podobenka žádoucí, ne však podmínkou; hlavní je přiměřené věno. Nabídky pod značkou „Harmonie žití“, „Splynutí duší“, „Životem vedla je láska“, „Nový život“. Zda najde . . . ?

Obyčejné najde. Ona bývá zpravidla starší, sedřená služka, která si skládá groš ke groši, aby se jednou nemusela nikoho prosit a nebyla příbuzným na obtíž. Jsou to ženy, jichž mládí uprchlo u necek, u šicího stroje, mezi posluhami, také jsou mezi nimi úřednice, kterým se zhnusil kancelářský život a kterým je ideálem barvotiskový obraz rodinného štěstí. Nemusí být mladá, nemusí být hezká, ba právě naopak, ale musí mít spořitelni knížku.

On však nebývá světák, švihák, vlasy brilantinou namazané, rovná cestička uprostřed účesu, pán s krásnou kravatou, hůlka se stříbrným kovááním. Naopak důvěru vzbuzuje muž dosti neohrabaně oděný, neboť, jak známo, pod drsnou korou bije srdce šlechetné. Budiž starší, ale vanout z tebe musí solidnost. Tvoje řeč jest zdlouhavá, ale plunná; musíš mluvit, jako bys zlata ukrájoval.

Tento muž ví, co je to důstojnost, a proto nedává najevo veselost a neodává se šprýmům; dovede však přemýšlivě vzdychat, dobře věda, že povzdechy se snáze dostaneme k ženskému srdci než žerty. Volí slova obyčejná jako jest jeho zevnějšek; ale musí dát najevo, že na těchto slovech lze stavět jako na skále.

Presvědčí-li se ten pán, že jeho oběť má skutečně peníze, tu pozná, že ona je ta pravá a prohlásí hned při první schůzce, že ji povede k oltáři. K druhé schůzce musí ona přinést spořitelni knížku. Neboť on má v hlavě velký projekt, chce získat koncesi na skvělé prosperující podnik a do toho je třeba kapitálu. To se ví, že jest mu také sehnat společný byt a zařízení pro budoucí domácnost. Potřebuje peníze na ohlášky a vůbec na všechny úřední kroky.

Někdy sňatkový podvodník narazí na překážky. Žena je nedůvěřivá; vkladní knížka je vinkulovaná; a tak sňatkovému podvodníkovi kolikrát nezbyvá nic jiného než představit se příbuzným oběti. Navštíví rodiče, seznámí se se sourozenci a celou rodinu zalije vlahým proudem své výmluvnosti, než se mu podaří zaplašit nedůvěru a vymámit nějaké peníze.

Povolání sňatkového podvodníka je svízelné a nezřídka málo výnosné. Loví v nejnižších vrstvách, kde hmotný nedostatek se pojí s prostomyslností. Má také poměrně velkou režii; musí „se dát vidět“, nevěstu dlužno pohostit, uctít ji nějakým dárkem a zavést do biografu.

Materský jazyk nejen sňatkového podvodníka, ale zločinu vůbec, je fráze. Kdo necítí z frází vanout ostrý zápach po zločinu, tomu nefungují intelektuální citové bradavky. Fráze signalisuje porušený charakter, nečestné smýšlení a sníženou soudnost. Fráze, toť nahnílá mluva; kdo užívá frázi, je celý nahnílý.

Zásobárnou frází jsou ženské časopisy se všemi těmi pípavými a švitořivými causeriemi, ty rozvleklé milostné a společenské romány, ve kterých nevzdělaní spisovatelé hovoří zkaženým jazykem a vadnou gramatikou k slabomyslnému obecenstvu. Od románů, ve kterém chudá holka udělala štěstí, k milostnému inserátu sňatkového podvodníka jest jeden krok. Vůbec některé časopisy daly by se definovat jako inseráty, zabalené do konvenčního písemnictví.

Pro názornost cituji zde několik výňatků z dopisu sňatkového podvodníka jeho nevěstě. Je to z nedávného přelíčení. 53letá vdova po lékaři se prostřednictvím sňatkového podvodníka seznámí s pomyslným generálním ředitelem Pražské železářské společnosti. (Připomínám pro zajímavost, že v této historii byla kořist podvodníkovy skrovná. Kromě drobných částek podařilo se vylákat pouze peřiny. Generální ředitel byl totiž churav a musel svůj osobní automobil vystlat peřinami, aby se nenachladil.)

„Abych Vám, milostivá paní, částečně nastínil, kdo jsem, uvádím následující: Jsem generální ředitel Pražské železářské společnosti a jsem přes jedenáct závodů s ročním příjmem 200.000 Kč (k tomu přičítejte diety). Jest mi 54 rokův...“ (To rokův mluví za celé kroniky. Pozn. spis.). „...dosud mám ještě závodní byt, sestávající se ze čtyř pokojův a disponuji závodním autem a kočárem pro reprezentaci...“

„...kdybych se nestyděl, psal bych Vám, přes svoje vysoké postavení, moje drahá, nastávající ženuško...“

„...Pro budoucího muže nelitujte obětí, nezapírám, že Váš mám rád a kdyby můj osobní tajemník ještě žil, potvrdil by, že jsem Vás volal v horečce...“

„...jsem vzhledem k svému vysokému postavení pouhým člověkem...“

„...jsem ještě v částečné rekonvalescenci, ale do soboty bude všechno very well...“ (Nejen fráze, ale i cizí slova se těší oblíbené podvodníků.)

Čtenář, který se ze svých novin doví o takovém případě, kroutí hlavou a volá v údivu: Jak je to možné, že jsou lidé tak hloupí, tak důvěřiví? Pravím tobě, čtenáři, můj přemýšlivý druhu, nebuďme tak nafoukaní, neoceňujeme příliš vysoko svou soudnost. Ve všech oborech života útočí na nás fráze a oslabují v nás cit pro pravdu. Což denně nás neuvádějí ve zmatek břeskne fráze lstivých demagogů, z nichž jedni běhají ustavičně slovo Vlast nadarmo, druzí pak troubí o krvavých mozolech pracujícího lidu? Což nejsme mateni květnatou frazeologií recesentů, kteří vyhláší brak za umělecké dílo? Když každý z nás bude umět samostatně myslet, pak budeme podobní bohům a ne lidem...

Mluvil jsem o sňatkových podvodnících, pánech, kteří budí důvěru usedlým věkem a jistotou rozšafností, která sluší solidnímu muži. Budeme nyní pozorovat také jiné odrůdy podvodníků. Uvidíme pány, oděné s přehnanou a tím i podezřelou elegancí, svěťáky s vtíravou řečí a sebevědomým vystupováním. Jde o nepřehlednou řadu všelijakých vynálezců, bankéřů, gründerů, pánů, kteří dovedou rozprostrít paví chvost titulů, jež si neprávem osvojili.

To jsou lidé, kteří zakládají podniky, do nichž investují tiskopisy, nanejvýš ještě kanceláře s mobilárem, opatřeným na dluh. Obchodní dopisy mají záhlaví obyčejně v anglické řeči. Nechybějí v nich ani slova jako office, company limited, clearing a podobně. Bývala hojnost těchto company-limitedů za doby inflace; dnes už tak jim pšenice nekvetě; lidem je milejší hotové zaplacení než malebné tituly.

Bývali obyčejně dva a to proto, aby mohl jeden na druhého odkazovat dodavatele, kteří přišli prezentovat účty. Tito podnikatelé mají velkou slabost pro telefonování, a jejich charakteristický znak jsou důležité konference. Pro ty důležité konference nemohou dostát svým závazkům a důležité konference jim brání zaplatit dluhy. Rozsáhlé pole působnosti pro podvodníky je opatrování míst a všelijakých koncesí a licencí. Podvodník předstírá veliké styky v úředních kruzích a mezi politiky. Hovoří o ministrech, užívá místo příjmení zdobných křestních jmen, aby naznačil, jak je s nimi důvěrný.

Že podvodník snadno nalezne toho, kdo je ochoten věnovat pár stovek na uplacení vedoucích státníků nebo předních úředníků státu, to je stav pro mladou demokracii velmi kormutlivý. Svědčí to o tom, že neoficiální veřejné mínění nazírá na muže, kteří vedou stát, jako na čachráře, kteří využívají svého postavení k tomu, aby se nespravedlivě obohatili. Kdo je odpovědný za tento frivolní názor obecnosti? Je to politický tisk, který za okamžitý stra-

sný prospěch neurvale pomlouvá své odpůrce? Nebo zkažení veřejného mínění způsobily takové aféry, jako jsou poslanecké hodinky nebo procesy s úplatkáři?

Život podvodníkův je rušný, pln napětí, horlivé činnosti a událostí. Nemůže se o něm říci, že by složil ruce v klín. Vidáme ho v kavárně mezi zjevy sobě podobnými, jak prudce rozkládá rukama nad nějakými písemnostmi. Za chvíli ho uzměje v jiné místnosti uprostřed živého výkladu. Den podvodníkův jest utkán ze samého shánění, přemlouvání, telefonování a konferování. Od jednoho podniku kráčí ke druhému. Zastaví se jenom, aby nabral dechu. Nic mu tak není vzdáleno, jako meditování o samotě. Podvodník je člověk létající, tvor společenský; musí mít kolem sebe lidi, hodně lidí.

I táže se čtenář, proč ten člověk tohle všechno dělá? Tato otázka je na místě. Neboť kdyby podvodník investoval tolik energie, času a důvtipu do věci spravedlivé, jistě by si vydělal tolik, aby si dobře žil.

Avšak není to jenom touha po zisku, která pudí podvodníka k čilému zmitání. Podvodník je tvor marnivý, samolibý. Má o sobě vysoké mínění. Chce dokázat světu, že lidé jsou na něho krátkí a že všechny přemůže svým důvtipem. Jeho ješitnost hraničí se slavomamem. Jest vyprahlý touhou po slávě, byť to byla sláva herostratovská.

Budiž při této příležitosti poznamenáno, že dav vůbec má hodně vratké a dvojsmyslné mínění o poctivosti. Kdo máš smysl pro barvu hlasu, slyš, s jakým přízvukem pronese muž z lidu větu: On je to starý poctivec, on je to takový dobrák... Z tónu, jakým bylo proneseno slovo dobrák, můžeš usouditi, že lid považuje dobráka za synonymum hlupce. Podvodník však nechce být hlupák; chce na všechny vyvrát, touží po tom, aby se o něm řeklo, že je chlapík všemi mastmi mazaný.

Výsledek pozorování o podvodníkovi shrneme do těchto poznávacích znamení: Představy podvodníkovy se pohybují v oblasti secese.

Secese, styl našich rodičů z konce století vyznačoval se zálibou v ornamentech a v křiklavých barvách bez polotónů.

1. Podvodník si libuje ve frázích, které jsou slovesnými ornamenty.

2. Jeho písmo je švihácké s četnými kudrlinkami.

3. Jeho řeč bývá pathetická.

4. Také jeho zevnějšek je pln ornamentů. Mívá lyricky zvlněný účes, v moderní době nezřídka odbarvené vlasy. Nosí licousy neboli kotlety. Má náklonnost k bílým kamašim; někdy se zdobí zlatým náramkem v podobě tenkého řetízku. Také je podezřelý ten, kdo nosí pečetní prsten na ukazováčku.

5. Velká záliba v titulech, zejména ředitele nebo konsumenta.

6. Stužky v knoflíkové dírci neznamenaají vždycky skutečné zásluhy.

7. Lehce se seznamuje s lidmi, což je známka bezcharakternosti.

8. Bývá neurastenický lhář. Mluví nepravdu, slibuje, lichotí, devotně zdraví, často bez zistného úmyslu.

9. Miluje instrumentály. Podvodník neříká: jest pravda, ale jest pravdou; není hrdý, ale jest hrdým.

10. Náklonnost k aktovce, k písemnostem, všelijakým dokumentům a výstřížkům z novin.

Pokud se týče ženských, zejména bytových a realitních podvodnic: nosivají v náušnicích butony v podobě kapek, které se při každém pohybu prudce rozkývají. Nebo náušnice v podobě kruhů, jakými se zdobí také starší cizoložnice, vykladačky karet a kuplířky. Kabelku mívají napěchovanu zástavními lístky.

Bankovní podvodníci a defraudanti.

Bankovní podvodníci a defraudanti, podobně jako zloději, vystupují před soudem v tlupách. Dále však mezi zloději a bankovními podvodníky chybí jakékoli tertium comparationis. Zloděje přivedou z vyšetřovací

vazby; bankovní podvodníci přijedou k soudu každý v průvodu svého obhájce. Při líčení se zloději mají dozorcí obušek připraven, neboť se dá čekat výtržnost. Bankovní podvodníci ovšem výtržnost netropí; jsou vzdělaní a dostalo se jim jemného vychování; dozorce přiskočí, aby jim pomohl z kabátu. Na bankovní podvodníky se nespěchá a nehartusí jako na zloděje. Naopak líčení se vleče důstojným tempem. Každému obžalovanému přistaví dozorce zvláštní stoleček, aby si na něm mohl rozložit své písemnosti.

Všichni máme slabou stránku pro vlastnictví; vysoké cifry budí v nás úctu. Čím větší škoda byla způsobena klientům, tím větší vážnost vane z osob obžalovaných. Na eleganci mladších obžalovaných není nic podezřelého jako na obyčejných obchodníků; jest zjemnělá, vybraná; jejich hlavy jsou zmužnělé sprchováním a sportem. Starší obžalovaní pak se vyznačují v úboru, v řeči i gestech vážavou solidností, která budí důvěru. Hle, s jakou nenuceností vstávají a usedají na svá místa!, s jakou rozvážností nasazují si skřípec, aby nahlédli do svých poznámek... Ani nejbystřejší pozorovatel nenalezl by na jejich zevnějšku stopy zločinnosti.

Proto ovzduší v soudní síni v takovém případě je zamlkle delikátní. Místnost je zavalena množstvím účetních knih, účtů a dokladů, takže více než čemu jinému, je podobna prosperující advokátní kanceláři. Výslech pak je podoben národohospodářské a finanční diskusi. Obžalovaní pak, jako by se ani nehájili, nýbrž nespěchajíce snímají a nasazují si skřípec, jako by přednášeli exposé ve správní radě. Posluchači mimoděk čekají, že obžalovaný nejprve vyzve přítomné, aby povstáním vzdali počtu zesnulým členům správní rady, a pak přednese bilanční zprávu za uplynulý správní rok.

Pomalou se rodí proces s bankovními podvodníky. Málokterý stav disponuje takovým bohatstvím odborných věřících a básnických parabol, které zastírají pravý stav věcí. Z pokladny svěřeného ústavu se ztrácejí peníze, potom chybějí doklady a nakonec nelze nalézt účetní knihy. To všechno zatím jsou operace, vyprázdněná pokladna se dá vysvětlit tísni na peněžním trhu, překapitalisováním, nedostatkem oběživ. Než dojde trestní oznámení, banka nebyla vykradena, ale stala se obětí hospodářské tísně.

Teprve trestní oznámení způsobí, že z finančních transakcí, operací a opatření se stanou v novinářské terminologii nekalé machinace a do nebe volající hospodářství.

Mnoho je obžalovaných, ale ještě více jich chybí. Mnohé z nich, jak praví sloh rodinných zpráv, vyrvala nelitostná Morana z našich řad. Zdá se, že také Prozřetelnost má úctu k bohatství a stará se o to, aby pozůstalým bankovním podvodníkům světská spravedlnost příliš neublížila. Stáří, sedavý život, blahobyt a náklonnost k shrabování peněz podporují dispoziční k mrtvici. A zesnulí slouží pozůstalým na lavici obžalovaných k exkulpaci. Na ty mrtvé svalují obžalovaní všechnu odpovědnost, všechnu vinu.

Vedle Prozřetelnosti bezvadně fungují obhájci obžalovaných. Advokáti mobilisují veškerou bystrost a právnícký um, aby stálými odklady, návrhy, klíčkami a podáními naválili co možná nejvíce překážek spravedlnosti. Tak uplyne čas; a čím více času uplyne, tím je záležitost temnější, spleťtější a svízelnější. Advokáti počítají s tím, že soudcové jsou také pouze lidé a že při zkoumání procesního materiálu budou zmateni a poklesnou na mysl. Rozsudek pak podle právní zásady in dubiis pro reo bude rozpačitý a mírný.

Nejúčinnější prostředek, kterak překážeti spravedlnosti, je zkoumání duševního stavu obžalovaných. Za nejnápadnější symptom duševní choroby považuje soudní psychiatrie okolnost, že obžalovaní žili životem nevázaným, že si dopřáli, že hýřili, že měli svoje radosti se ženskými. Psychiatrii v tom spatřují chorobnou zhýralost, ačkoli daleko nápadnější by bylo, kdyby bankovní podvodník si utrhoval od úst, skrblil a ukládal si na knížku. Mnoho obžalovaných najde útulek v ústavě pro nervově choré a tam je před spravedlností bezpečnější než v pevnosti. Přitom je divné, že obžalovaný měl dosti duševní svěžesti, aby mohl řídit veliký

peněžní ústav a teprve, když se bankovní pokladna vyprázdnila, najednou se pozná, že ten ubožák byl vlastně nemocen.

Co se vleče, neutěče. Proces s bankovními podvodníky je neustále odročován. Advokáti po každé dovedou vykouzlit nějaký návrh, aby způsobili odklad. Soudcové umírají nebo odcházejí do pense. Jenom advokáti a obžalovaní se těší pevnému zdraví.

Výměr trestu prý bývá v opačném poměru k výši způsobené škody.

věda a práce

Otto Rádl (Londýn):

V televizním atelieru

Utopie v praxi.

Před patnácti měsíci se začalo. Před rokem bylo 200 posluchačů televise v Anglii. Před šesti měsíci jich bylo 1200. Dnes je jich 9000. Vánoční prodej patrně tuto číslíci ještě citelně zvýšil. Obraz, velký jako rozevřené dvě stránky „Přítomnosti“, je naprosto dokonalý a vidíte na něm i jemné záchvěvy tváře, jako při dobré filmové fotografii. Vysílá se třikrát denně a levný televizní přístroj si můžete koupit za 5000 Kč, dokonalý za 8000 Kč. Televise neboli „radio hleď“ je tedy hotovou věcí: není už kdy k teoretickým debatám, je třeba, abychom začali.

Nejdůležitější prostředek k šíření informací, vynález, jenž přinese obraz celého světa pod vaši střechu, je zde. Přístroj, jenž vypadá jako každý rozhlasový aparát a jenž se také docela stejně pomocí knoflíků obsluhuje, umožňuje vám vidět a slyšet světové události v téže chvíli, kdy se odehrávají. Bez jakéhokoli poplatku (televizi máte zaplacenou již svým měsíčním předplatným za rozhlas) vám opatřuje místa v první řadě do divadel, koncertů, kin, music-hallů, sportovních zápasů, automobilových závodů, místa pohodlnější než kterákoliv lóže. Technický prostředek, který jednou úžasnými informativními možnostmi splní to, co různí Verneové a Flammarionové o něm předpověděli — je na dosah vašich rukou. Pospěšme si, abychom s televizí nezůstali pozadu za jinými národy, jimž dnes stojí v čele Anglie.

Anglie má devět tisíc majitelů televizního přístroje. Vysílá se zatím do okruhu 50 km kolem Londýna, pro kus země, jenž je obydlen 12 miliony lidí, z nichž 2 miliony mají dnes rozhlasové přístroje. S ohledem na jejich majetkové poměry soudí londýnská rozhlasová společnost, že z těchto posluchačů bude v dohledné době mít 250.000 lidí televizní aparát. A zanedlouho bude i vysílání obrazu možné na stejnou dálku, na níž se dnes radiem vysílá pouhý zvuk.

Co se předvádí.

Dopoledne se hraje od jedenácti do dvanácti scény výhradně určené k propagaci televise a k předvádění v obchodech. Odpoledne se hraje od tří program spíše rodinný, počítající také s dětskými diváky. Kromě filmových aktualit a filmových grotesek se hrají drobné skeče, předvádí se balet, uvádějí se hudební aktovky nebo reportáže: konala se tu také zdařilá reportáž ze zoologické zahrady. Viděli jsme v londýnské televizi v posledním měsíci inscenace různých Andersenových pohádek, loutkových her, viděli jsme „Alenku v zemi divů“ i Humperdinckovu „Perníkovou chaloupku“. Čajkovského „Labutí jezero“, a také výklady londýnských hraček připravených pro vánoční nákupy.

Hlavní program je večer od devíti hodin. Za poslední měsíc se hrály zkrácené tři hry Shakespearovy: „Cymbelin“, „Macbeth“ a „Othello“, po každé s nejslavnějšími anglickými představiteli. Z moderních námětů se předvádělo od Berkeleye „Osm hodin“, od Ridleye „Vlak duchů“, od

Austeyre „Vice versa“, od Kaufmanna „Jednou v životě“. Viděli jsme také jedno pohostinské představení hebrejské Habimy a jedno představení Irského divadla. V pravidelných intervalech se zařazují do programu vystoupení slavných autorů a slavných kreslířů, učenců, demonstrujících na pokusech různé moderní pokroky. Viděli jsme také patero slavných filmových starů po prvé ve velikosti nikoli nadživotní.

Pořádala se zajímavá reportáž z Národní galerie, ukazující a vysvětlující slavné obrazy vlámské školy a pak osmidílná, velice zdařilá reportáž z filmového atelieru v Elstree. Při ní jste pohodlně viděli natáčení několika filmů, práci režiséra i herců, vstoupili jste za herci do šaten a viděli jste jejich převleky a líčení, dostali jste se až do zkušebních sálů, v nichž se promítají hotové kusky filmu na zkoušku, a naslouchali jste zákulisním hovorům technického personálu i herců. Reportáž byla rozdělena na několik pokračování a podala nepoměrně dokonalejší představu o filmové práci, než může podati laikovi návštěva atelieru.

Nejbohatší jsou ovšem programy hudební; hrála se komická opera Reyoldsova, jedno dějství z „Aidy“ a kromě výpravných televizních revuí a večerů z Broadwaye se tu objevil Jack Hylton i Jack Payne se svým orchestrem. Z veřejných a velkých sportovních událostí zachytila televise na jaře korunovační slavnosti, obřad před kenotafem při výročí příměří, tradiční průvod londýnského starosty, wimbledonské závody tenisové, automobilové závody, několik velkých fotbalových matchů, boxerských zápasů a jiných. Je z toho vidět, že televise už má za sebou své první uřednické měsíce a že se už stává veřejnou službou.

Divák není překvapen.

První shlédnutí televizního přenosu vás ku podivu překvapí daleko méně, než vás překvapilo první představení mluveného filmu. Musíte si násilně vštěpovati do mysli, že tyhle obrázky se přenášejí do vašeho domova docela „bez drátu“ a že je to vlastně ohromný zázrak — neboť to hned v první minutě přijímáte jako samozřejmost. A ihned jste ochotni neprominout ani nejmenší technickou nehotovost a sledovat všechny možné kazy obrazu. Že tito lidé na maličkém a zářivé obdélné ploše také mluví a hudebníci hrají a že není nejmenších chyb v „synchronisaci“ zvuku a obrazu, na to jste si zvykli ve zvukových filmech jako na samozřejmost. Jediná porucha, která vás občas trochu rozveselí, může nastati vinou vašeho přijímacího přístroje, nastane-li chyba v „synchronisaci“ světelných bodů a jejich nepravidelném rozdělení do svítících linek: obraz se pak roztřeše a tváře se roztáhnou z prava do leva jako gumové, jako v deformujícím zrcadle. Ale trvá to obvykle jen několik vteřin a už je zase všechno v pořádku.

Obrazy nemají prozatím přílišnou hloubku: kdykoli kamera utkví na detailu osoby, je pozadí docela mlhavé. Také rohy jsou tmavé a na přijímacích plochách už proto také bývají odříznuty. Ale za tyto chyby vás odškodní překvapivá okolnost: kamery jsou skoro tak pohyblivé jako ve filmu. Z celkového pohledu na postavu herce jede kamera až k němu, takže konečně vidíte jeho velikou tvář přes celou desku. A je tu také jakýsi druh „stříhu“: jako ve filmu je možno skočit pojednou na druhou osobu, z detailu je možno skočiti na celkový pohled scény. Každý výjev se totiž přijímá současně čtyřmi kamerami, které všechny čtyři ustavičně pracují: režisér ve své kontrolní kabině přepíná obraz od jedné kamery na druhou, takže scéna naprosto není jednotvárná, jako v divadle, nýbrž „záběry“ se mění. Divák, zmlsaný bohatě členivou technikou filmového obrazu, nepřijde tedy ani při „rozhledu“ zkrátka. Dokonce ani prolínání obrazu ze scény do scény a konečné rozplývání obrazu nedělá nejmenších potíží.

Je zajímavé, že pocit, že se tu díváte na lidi na trpasličí scéně, záhy zmizí: stejně jako v kinu si neuvědomujete, je-li plátno desetimetrové nebo jen dvoumetrové, jako v časopise vám nevádí, je-li město reprodukováno na vel-

kém nebo na maličkém obrázku, tak se také při televizi přizpůsobíte ihned formátu. Dnešní dokonalá reprodukce rozhlasová umožňuje i šepot a nejtíší odstíny hlasu, které v divadle vyžadují vždycky určité akrobacie herců i posluchačů.

Jak to vypadá v atelieru.

Jestliže vás pohled na televizní přijímací desku příliš nepřekvapí, je první návštěva televizního atelieru dojmem daleko neobvyklejším. Zejména tady v Londýně, kde cesta do „Alexandra Palace“, odkud britský rozhlas koná televizní vysílání, je celým výletem.

Nad pravým křídlem této obrovské budovy, která vypadá trochu jako průmyslový palác pražského výstaviště, třetí obrovská a netvárná železná konstrukce. Je to antonová věž, která ve čtyřech řadách nad sebou rozpíná ke všem hlavním a vedlejším světovým řadám vždy osm oceľových pařátů.

Vypadá to docela jako ve filmovém studiu: všechny stěny jsou obloženy zvláštní hmotou pro zvukovou izolaci místností, dole jsou rozestaveny stěny z kulis a reflektory, nahoře jsou můstky s tělesy pro vrchní osvětlení. Také rozestavená dekorace vypadá jako filmová, kolem stojí plno technického personálu, čtyři pojezdové kamery na nízkých vozících mají namířeno na scénu. Operátor zvuku sedí v své „šibenice“ a reguluje ustavičně výši mikrofonu, vznášejícího se nad herci. Inspicienti řídí nástup herců na scénu, tak jako v divadle. Neboť zde se nehraje tak jako ve filmu, je to spíše úsek, zde se nepřerušuje po každém malém výjevu — nýbrž zde se „jede na ostro“, tak jako v divadle.

Jednu polovinu atelieru zabírá dekorace, ve druhé sedí orchestr, jehož dirigent řídí současně hudebníky i zpěváky na scéně. Po straně stojí ještě zvláštní kamera, která má před sebou na stojanu namalované obrazy, které vypadají jako úvodní titulky filmu „Pan Tenaten dovoluje si předvésti...“ A inspicient tu má po boku desku, na níž může současně s hrou sledovati i její projekci.

Tohleto je pro návštěvníka, zvyklého práci ve filmovém studiu, celkem běžnou věcí. Zázrak začíná teprve v kabině režisérově.

V kabině režisérově.

Režisérovu kabinu najdete teprve po chvíli: je to zasklený obdélník vysoko nahoře v zadní stěně atelieru, z něhož je možno celé studio přehlédnouti. Tam sedí vládce, regulující celé vysílání. Má před sebou dvě kontrolní desky. Na jedné z nich vidí obraz přijímaný hlavní kamerou, na druhé si může po libosti zapnouti obraz kterékoli z ostatních tří kamer. Současně slyší také zvuk, který tu za zvláštním stolem zvukový mistr zvláště reguluje stejně jako v rozhlase nebo ve filmovém studiu.

Teprve teď porozumíte, proč mají všichni kameramani v atelieru na uších připnuta sluchátka. Tato sluchátka jim opatřují ustavičné telefonické spojení s režisérem v kabině. Režisér má před sebou mikrofon a stisknutím knoflíku může se spojit s kameramanem a jeho asistentem u prvního, druhého, třetího nebo čtvrtého přijímacího aparátu. Udává mu ustavičné telefonické rozkazy: „Jed'te pomalu kupředu, ... ještě kousek ... teď stát ... zaočňte ... Kamera dvě rozolnit ... držte ten detail ... panoramujte do prava ... stát ... zaočňte ... Kamera tři ... rozolňte na totálu ... víc do prava, řeže vám to pana Handleye ... tak, teď je to dobře ... pomalu zaočnit ... Kamera jedna.“ A tak dále. Tady sedí generál, který řídí celou tu bitvu tam dole v atelieru, od něhož je oddělen neprodyšnou skleněnou stěnou. Rozkazy slyší právě jen kameraman a jeho asistent pomocí náušních sluchátek, takže hra není naprosto rušena. Asistent tahá a tlačí vozík, na němž sedí každý kameraman za svým aparátem — a divák daleko doma ve svém domově vidí na plátně pohyblivé, zajímavé, živé a nikoli statické obrazy.

A herci na „scéně“ hrají docela jako v divadle. Mají sice na zemi nakresleny křídou čáry, kam až směji a kam

feuilleton

T. Bensonová a B. Asquithová:

Co zná Angličan z dějepisu

Obě mladé anglické autorky, od nichž před časem otiskla „Prítomnosť“ výňatky z jejich knihy „Cizinci“, vydaly novou knihu. Ukazuje se v ní ironicky, co vi průměrný Angličan o dějinách lidstva. („How to be famous“, Gollancz, London 1937.)

Předmluva.

Každý ví, že Talleyrand pravil „Déjà“, což znamená „už“. Nevíme ovšem, proč to řekl. Ale kdož pak ví něco z toho, co toho namluvil Hitler nebo Mussolini? Jediní dnešní lidé, kteří řekli něco slavného, jsou Asquithová, Mae Westová, Greta Garbo a Coué.

Jsou dvě nejlepší a nejrozhodnější metody, jak se stát slavným: buď udělat něco slavného, jako Vilém Tell, nebo říci něco slavného, jako Archimedes.

1. Slavní sólisté.

ARCHIMEDES.

Archimedes prý poznamenal: „Heuréka“.

BENJAMIN FRANKLIN.

Pouštěl draky v bouřce za účelem elektrického světla.

DIOGENES.

Stal se velice filosofický bydlením v sudě. Chytře si zajistil svou slávu tím, že pronesl svůj slavný výrok slavné osobě. Byl to jediný člověk, jenž řekl Alexandru Velkému: „Jdi mi ze světla!“

GALILEO.

Měl dalekohled a objevil něco se zemí a se sluncem. Když s tím byli nespokojeni, tak to nechal běžet a řekl posledním dechem: „Eppor si muove.“

GARIBALDI.

Byl italský vlastenec, na něhož musíme svalit odpovědnost za to, že začal s těmi barevnými košilemi. Měl sice sympatickou povahu, ale nosil červenou košili.

President MONROE.

Měl doktrinu.

PLATO.

Byl jedním z těch filosofujících Řeků, s nimiž se člověk hrozně zaplete. Jeho idea platonického přátelství nebyla ideou platonického přátelství. Na jeho dobu však už to byl velký pokrok.

Madame RÉCAMIEROVÁ.

Ležela na pohovce.

Madame de SÉVIGNÉ.

Psala dopisy dceři.

SENECA.

Seneca pravil: „Poznej sama sebe“ a rozřízl si tepny ve vaně.

VILÉM TELL.

Je to jediný Švýcar, o němž je známo, že něco udělal.

2. Slavné dvojice.

ANTONIUS A KLEOPATRA.

Ačkoliv G. B. Shaw udělal zlomyslnost, napsav hru „Caesar a Kleopatra“, zůstane Kleopatra na věky spojena s Antoniem. Způsobili ve své době velký skandál a nebylo to manželství. Když se o Antoniovi mluví bez dívky, jmenuje se Mark Antonius. Vyznamenal se na pohřbu svého přítele Julia Caesara a byl nějak zapleten s Pompejemi. Kleo-

nesmějí, aby nevyšli ze „záběru“, ale v těchto mezích se mohou pohybovat docela nenuceně. A oni toho také využívají a londýnský Vlasta Burian, jenž se jmenuje Tommy Handley, paroduje docela bezuzdně v jakési vojenské frašece Adolfa Hitlera s jeho mušim knírkem pod nosem a křtící v čele a drmolí makaronskou němčinou nějaké plamenné komando. Zdá se vám tahle scéna nějak chudě kabaretní, na tenhle úžasný technický vynález, ale snad je to jenom proto, že žádný neznámý komik vám nepřipadá směšný a že si musíte pobýt hodně dlouho v nějaké zemi, aby vám její humor přišel k smíchu.

Ale scéna netrvá dlouho a už se přepíná do jiného atelieru. Tam sedí krásná anglická slečna za psacím stolem a ohlašuje vám s kouzelným úsměvem v příjemném altu, že příští scénou je Myška Micky v grotesce té a té. A slečna pomalu zmizela s desky kontrolního přístroje a už se na ní objevila důmyslná Disneyova kresba. Tento přenos filmu děje se nikoli s plátna, nýbrž docela neviditelně v břiše takové mašiny, která vypadá jako kopírovací přístroj ve filmovém atelieru. A v atelieru se zatím přestavují kulisy a připravují se namalované stromy a keře, před nimiž bude hopsati sbor baletek, které už přešlapují za kulisou.

Jedenáctá musa.

Londýnské televizní studio opustilo původní systém Johna Logie Bairda, vlastního vynálezce televise, a vysílá nyní pomocí přístrojů společnosti Marconi-EMI. Bairdovy přístroje však se užívají ve velikém množství k přijímání televise v domácnostech. Baird totiž v televizním atelieru filmoval scénu normální filmovou kamerou, scéna se současně ihned vyvolávala a fixovala a s ještě mokrého negativu se televise přenášela; celý tento proces se odehrál během jedné minuty, byl však příliš složitý. Proces Marconi-EMI je jednodušší a scéna se vysílá přímo, jak byla zachycena kamerou „Emitron“ v atelieru. Tyto kamery vypadají na první pohled trochu nepravděpodobně: připomínají vám kaširované filmové kamery na operetních scénách. Podíváte-li se na ni otevřenou, a očekáváte-li nějaká zubatá kolečka — jste překvapeni ještě více. Je to celá soustava maličkých komůrek s všelijakými žárovkami, cívkami a dráty — jen vpředu je optika, která se zaostruje a reguluje stejně jako filmová. Tyto kamery jsou snadně pohyblivé a velice se osvědčují i pod širým nebem. Snímky exteriérové jsou dokonce ještě lepší než scény přijímané v atelieru a ku podivu, scény přijímané za jasného dne bez slunce jsou lepší, než scény na slunci. To je ovšem proti filmové technice, která se skoro nedovede obejít bez slunečního světla, obrovská výhoda.

Zážitek televizního přijímání je daleko intenzivnější, než poslech rozhlasu. Ucho se dá snadno oklamat a to, co slyšíte, působí na vás psychologicky daleko slabším dojmem než to, co současně také vidíte. Co oko vidí, tomu člověk věří. Oko je nejintelektuálnější z lidských smyslů, proto také působí televise výchovně, propagačně i jako pouhá zábava daleko intenzivněji, než pouhé radio. Tím, že televise byla v britské říši postavena přímo pod státní kontrolu, byvši spojena s britským rozhlasem, byla její konkurence s radiem docela vyloučena. Naopak, stala se logickým doplněním rozhlasu a nebude trvat dlouho, a zcela jej nahradí. „Slepý“ rozhlas bude brzy stejným přežitkem, jakým je dnes „němý“ film.

Jeden z britských konstruktérů televizního přístroje, s nímž jsme tu mluvili, nám dokonce prohlásil, že za dva roky bude televise stejnou samozřejmostí jakou je dnes radio a za deset let že dnešní telefony, v nichž druhou stanicí pouze slyšíte, budou technicky zaostalými. V té době pomocí televizní desky volanou osobu i uvidíte. Není to vyloučeno, neboť ve srovnání se záplavami světél ve filmovém atelieru, užívá už dnes televise jen docela malých světelných zdrojů. A zařízení televizního vysílání v některé zemi není dokonce ani nepoměrně drahé: těch nějakých 250 milionů našich korun, které pohltila tahle první televizní stanice na světě, není docela nic ve srovnání s tím, co pohltil zbrojení i u docela malého státu.

patra měla krásu a sexappeal a rozpustila nesmírně cennou perlu v číši a dala se uštknouti hadem.

DANTE A BEATRICE.

Dante a Beatrice spolu nebyli ženati. Povážíme-li, že Dante byl Ital, slouží mu tím více ke cti, že nikdy na Beatrice nepoložil prst, nedovolil si žádnou poznámku. Bylo třeba, aby se v dějinách objevil Cassanova, aby italskou pověst uvedl zase do rovnováhy. Dante se procházel s Vergiliem a nosil na hlavě vavřín.

HELOISA A ABELARD.

Abelard byl mnich a Heloisa byla jeptiška. Heloisa a Abelard se milovali.

MARAT A CHARLOTTA CORDAYOVÁ.

Charlotta měla ohromné štěstí, že zastihla Marata ve vaně a mohla ho probodnouti ve vaně a ne jenom tak. V důsledku toho se stala nesmrtelnou.

ROMEO A JULIE.

Na rozdíl od jiných romantických dvojic byli Romeo a Julie ženati. Ani arcibiskup z Canterbury by proti tomu nemohl nic namítat. Slouží to nesmírně ke cti Romeovi, Julii i Shakespearovi.

ROMULUS A REMUS.

Byli první z těch dětí, které kojila vlčice, což se ovšem nedá dokázat. Rada, která následovala po nich, vrchol v Maugliovi, kterého si Kipling však vymyslíl.

WATT A STEPHENSON.

James Watt se díval na vařící kotlík s vodou, takže George Stephenson vymyslíl lokomotivu.

3. Slavné skupiny.

GENERÁLOVÉ STAROVĚKU.

Hannibal přešel s mnoha slony Pyreneje a Alpy. V jeho době se nedalo udělat nic slavnějšího, než přejít s mnoha slony Pyreneje a Alpy.

Julius Caesar byl mnohem slavnější, neboť pronesl dvě slavné věci a udělal jednu. Řekl: „Veni, vidi, vici“ a řekl: „Et tu Brute“. A přešel Rubicon bez jediného slona. Dvakrát upadl do Anglie. Kdyby to byl udělal jen jednou, mohla to být zvědavost. Že to udělal dvakrát, to je poklona.

RUSOVÉ.

Jsou tři velice známí ruští spisovatelé, ačkoliv o nich není známo celkem nic určitého, ledaže jejich jména se dají hrozně těžko vyslovit. Zjména to platí o jednom, jenž se píše v Anglii Chechov, Tchekov, Chekov nebo Tchekov.

Tolstoj neboli Tolstoy je z nich jediný osobně docela jasný, protože měl dlouhý bílý vous, bosé nohy a náboženské přesvědčení. Zval venkovany k čaji do salonu, což zlobilo jeho ženu.

Další byl Turgenieff neboli Turgeniev.

Ačkoliv však o těchto chlapících je osobně známo tak málo věcí, máme přece jen každý docela jasnou představu o ruské literatuře vůbec. Je celá keřivá a smutná a beznadějná. Každý v ní sedí a stěná. Nikdy se nic nestane, protože nikdo nic neumí udělat. Mnozí spásou sebevraždu. Každý má svou duši.

LUDVÍKOVÉ.

Ludvíkové byli francouzští králové. Bylo jich hrozně mnoho, ale mnozí z nich byli velice taktičtí, takže se nedrali do popředí, aby se věci zbytečně nekomplikovaly. Tak na příklad o prvních osmi není nic známo. Devátý byl Svatý.

Teprve se Čtrnáctým se dostáváme na pevnou půdu. Byl král Slunce. Měl milenky. Měl nábytek. Řekl: „L'État c'est moi.“

Ludvík Patnáctý nebyl než přeháněním Čtrnáctého. Byl brutální k milenkám. Měl ještě více nábytku. Řekl: „Po mně potopa.“

Ludvík Šestnáctý byl ještě horší. Ačkoliv měl také nábytek, neměl milenek. Důsledkem byla francouzská revoluce a jeho poprava.

ŘÍMSTÍ CÍSAŘI.

Tiberius měl orgie. Caligula udělal koně senátorem. Nero udělal nejznámější dějinný čin před Vilémem Tellem: zapálil Řím. Marcus Aurelius psal průpovědi. Antonius Pius byl pravděpodobně zbožný. Claudius koktal. Dioklecián pěstoval kapustu. Hadrian měl vilu. Titus měl oblouk a měl také Bereniku.

4. Konkurenti.

CORNEILLE, RACINE A MOLIÈRE.

Všichni tři psali jakési divadelní hry. Molière předčítal své hry doma slušce. Tím předstihuje Corneille a Racina.

HEINE, SCHILLER A GOETHE.

Všichni tři psali básně, po německu. Teprve v posledním okamžiku udělal Goethe ještě něco jiného tím, že na smrtelném loži řekl: „Mehr Licht!“

ŘEKOVÉ.

Když budete o slavných Řecích musíte rozlišovat jména Sokrates a Sofokles. Jiná potíž je s rozlišením jmen Aristoteles a Aristofanes. Konec konců se dá od sebe odlišit Perikles a Praksiteles. Ale co Praksiteles a Pheidias?

HUDEBNÍCI.

Beethoven byl dočista hluchý a přece byl největší skladatel na světě. Schubert byl tlustý a hraje ve filmech. Wagner byl lomozný.

Chopin měl cosi s George Sandovou. George Sandová měla cosi s Alfredem de Mussetem a nosila kalhoty.

5. Panny.

KRÁLOVNA ALŽBĚTA.

Stojí v čele všem ostatním, protože je známa jako Panenská Královna. Její nejslavnější milenci byli Earl z Leicesteru a Earl z Esseru. První z nich, Leicester, zavraždil svou ženu Amy Robsartovou v Kenilworthu. Jenže on ji nezavraždil a ona nikdy nebyla v Kenilworthu a on byl později sám popraven. Pak přišel na řadu Sir Walter Raleigh, jenž položil svůj plášť do bláta, aby ona mohla přejít. To je jeden z nejpamátnejších skutků historie.

Jste-li protestant, byla královna Alžběta dobrotivá, byla sama Anglie, inspirovala všechny slavné muže své doby (Shakespeare), aby psali prvotřídní kusy a aby loupili španělské lodi (Drake, Hawkins, Raleigh). Jste-li katolík, byla královna Alžběta krutá, nešlechtná a daleko krvavější než její zlomyslná sestra, která byla kromě toho také příkladem ženství a trpělivá mučednice.

SVATÁ JOHANKA.

Johanka z Arcu byla Panna Orleánská. Každý si myslí, že je čarodějkou, protože jinak přece nemohou Francouzi porazit Angličany, než čarami. Teprve se šířícími se ideami Společnosti národů bylo umožněno, že byla prohlášena za svatou. To je celkem všecko, co nás na ní i na dějinách Evropy vůbec může blíže zajímat.

Kdo rád píše na krásném dopisním papíře zaručeně dobrým a spolehlivým plnicím perem, kdo si potrpí na praktický kapesní zápisník o kvalitní, solidně vázané deníky na zápisky a výpisky, kdo chce mít vzorný a snadný přehled ve svých soukromých písemnostech a listinách, kdo pocítuje potřebu i v používání moderních pomůcek pro psací stůl, jíti vždy s duchem času, kdo hodlá věnovatí někomu milému k svátku nebo k jiné významné příležitosti vhodný dárek, dobře pochodí, když se v každém případě obrátí na firmu

KAREL KELLNER v paláci pojišťovny Generali na rohu Václavského náměstí a Jindřišské ulice („Nároží krásných dáreků“)

Čtenářům, kteří dosud nemají psací STROJ!

Škoda, abyste kupoval obyčejný psací stroj jen proto, že je na splátky. Poskytneme Vám výhodu splátek - a přesto dostanete MERCEDES. Mercedes oceníte, až budete znát všechny výhody, které pro Vás má!

Zde jedna za mnohé: někdo píše na stroji pomalu. Někdo rychle. Proto mají mít psací stroje zařízení, aby se stroj mohl přizpůsobit písařově rychlosti. Stroje MERCEDES-EXPRESS toto zařízení mají! Nerozmažou písmo - píšete-li pomalu. Nezdrží Vás, píšete-li rychle.

zbrojnice kancelářů, Praha II,
Vodičkova 20, tel. 323-50, 323-51
Služba pro Moravu:
Brno, U Solnice 3a, tel. 126-44

KUPON PRO ZÁJEMCE.

Pošlete mi ilustrovaný popis všech výhod psacího stroje Mercedes (velkého - malého). Zdarma a nezávazně. Přiložte cenovou nabídku a rozvrh splátek.

Jméno nebo firma:

Zaměstnání nebo obor:

Adresa:

Co nechcete, škrtněte.

P+U
268-79

VYBRANÁ POLITICKÁ ČETBA!

	Brož. Kč	Váz. Kč		Brož. Kč	Váz. Kč
J. BRYCE			H. DE MAN		
Moderní demokracie			Socialistická idea		
Stěžejní dílo! Dva svazky . . .	140—	170—	Nejvýznam. dílo o socialismu	39—	54—
ED. HERRIOT			JAN MERTL		
Evropa budoucnosti			Byrokracie		
S předmluvou dra Ed. Beneše	30—	45—	Studie sociologicko-politická . .	45—	60—
H. KELSEN			R. MICHELS		
O podstatě a hodnotě demokracie	18—	28—	Strany a vůdcové		
FRANT. KOP			(K sociologii stranictví) . . .	65—	80—
Modus vivendi			G. de RUGGIERO		
Nynější stav jeho provedení . .	30—	40—	Dějiny evropského liberalismu	70—	85—
C. MALAPARTE			H. W. SCHNEIDER		
Státní převraty, jak se dělají a jak se jim zabraňuje	20—	30—	Fašismus, jeho teorie a praxe	55—	65—
H. DE MAN			G. WINTER		
Cesty tvořícího socialismu	30—	45—	Státníci dnešní Francie	22—	32—

DVĚ VÝZNAMNÉ KNIHY UNIV. PROF. IN. A. BLÁHY
Sociologie inteligence . . . 50— 58— Sociologie sedláka a dělníka
II. vyd. 35— 45—

NAKLADATELSTVÍ „ORBIS“, PRAHA XII. - DODÁ KAŽDÝ KNIHKUPEC!

DĚKUJEME

NAŠIM ZÁKAZNÍKŮM

za důvěru, kterou projevovali naší práci po celý rok,

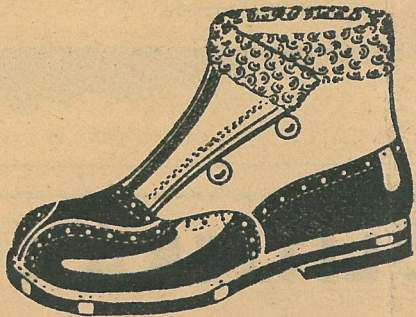
NAŠIM DODAVATELŮM,

že nám pomáhali zlepšit jakost našich výrobků,

NAŠIM SPOLUPRACOVNÍKŮM

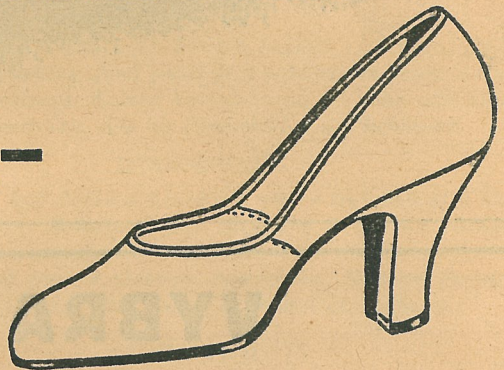
za věrnou a vytrvalou spolupráci ve prospěch našich zákazníků.

²⁰⁻²⁶
29.-

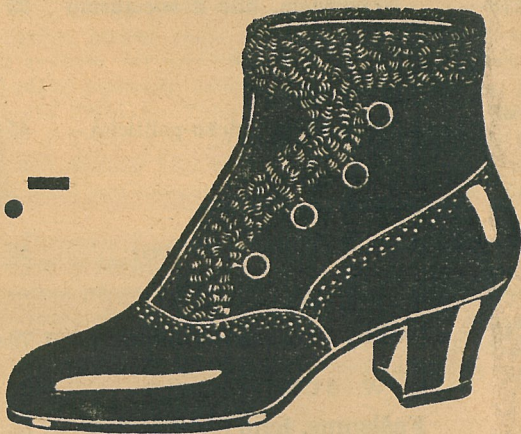
Teploučké dětské korníčkové botičky. Vrch šedý melton - kožená obsázka.

29.-

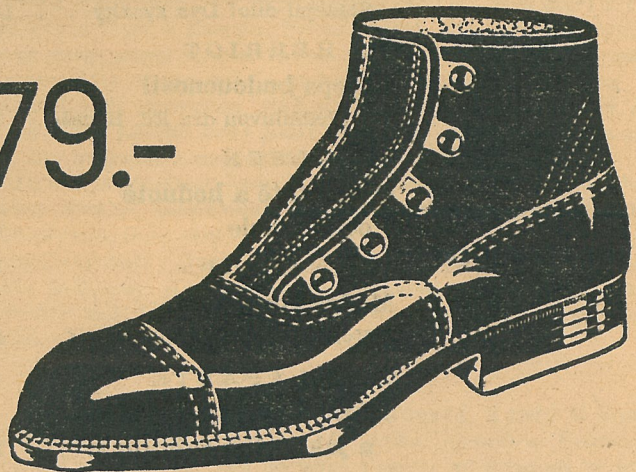
Atlaska, lehoučká a elegantní lodička do plesů. Ve všech barvách.

59.-

Elegantní teplé dámské botičky. Černý melton zdobený jemným krimrovým límečkem. Na polovysokém podpatku.

79.-

„Diplomatky“ - teplá obuv elegantních mužů. Pohodlný tvar, kožená obsázka, teplá podšívka.

Rata